

PAGINI LITERARE

„La început era cuvântul...”

PAGINI LITERARE

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE DOUA ORI PE LUNĂ.

ABONAMENTUL: PE UN AN 20 COR.
PE 1/2 AN 10 COR.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:
PE UN AN 24 COR.
PE 1/2 AN 12 COR.

REDACTOR:

VICTOR STANCIU.

REDACȚIA: ARAD, STRADA TELEKY
NUMĂRUL 27—28.

ADMINISTRAȚIA: „PAGINI LITERARE”
ARAD, STRADA ZRI-
NYI NUMĂRUL 1A.

VINEREA PATIMILOR.

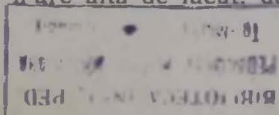
Vasile Dan a venit acasă prin Octomvrie, după opt luni de zile le-a petrecut pe câmpul de luptă, iar alte șase prin spitale și prin băcăile de reconvenșenți. Întră în sat într'o sură și rece înserare de toamnă, și fu bucuros de ulițele pustii, bucuros că nu-l oprește nime 'n drum; se simțea obosit și piciorul stâng, din care scioapăta la fiecare pas — abia atingând cu vârful degetelor praful murdar, — îl durea cumplit. Venia de trei ceasuri pe jos și junghiurile din piciorul bolnav se înmulțiau cu cât se lungia drumul. Întră în satul pe care nu-l mai văzuse de patru prezece luni, fără un strop de bucurie, cu fața înasprită, cu ochii obosiți, fără expresie: nu crezuse să-i fie răul din picior așa de mare. După ce i-s'au vindecat ranele, îi rămase, ce-i dreptul, piciorul stâng mai scurt și nu putea pași decât în vârful degetelor, dar nu duruse — câtă vreme a petrecut prin băcăile de reconvenșenți — nu-l duruse mai tare, decât doar când se schimba vremea. Nu făcuse încă niciodată — de când a fost rănit — un drum atât de lung pe jos, și acum văzu, cu mult amar în suflet, că nu înzadar îl trimiseră pe el acasă. Un gând greu nu-l mai părăsia: „Tot ne-om o să rămân șteu”. El știa câtă alergare avea acasă și se gândia cu groază, cum va fi silit să poarte pretutindenea cu el junghiurile din picior.

Se strecura încet pe ulițele satului spre casa lui, bucuros că nu-l vede nime. Ferestrele caselor erau întunecate, lumină slabă se zăria prin șuri, și tot deaici se auziau vorbe: femeile, copiii, bătrânii, bărbații, cari nu plecaseră încă în bătaie, desfaceau porumbul aurii. Câinii însă îl lătrau aproape din fiecare curte, — câinii se înrăutățiseră de când se începu bătaia. Fără stăpâni la casă neliniștea, frica femeilor și a copiilor s'a coborât par'că și 'n acești prieteni ai omului, și ei păzesc mai cu credință averea românilui. Vasile Dan nu zicea nimic, ca să nu-i înțârlă nimeni, și larma lor să

nu-i scoată pe cineva în cale. Trecu pe lângă biserică înclinându-se și simțind un adânc fior de frig în întreg trupul: în el se trezi ceva amar, ca o remușcare dureroasă, avu pe-o clipă senzația că-l un făcător de rele, și se sili să treacă repede pe lângă locașul cel sfânt. Nu-și putu da seama ce-l neliniștește, dar cotind pe-o uliță la stânga își zări casa și atunci îi veni deodată acest gând împede: „Eu tot am ajuns să-mi văd casa, dar bietul Maței Ispas niciodată nu va mai vedea-o pe a lui”. Vasile Dan se opri cu groază, ca și când înaintea lui ar vedea un chip al spaimii, trupul plin de rane, al lui Maței Ispas. Pricepu acum neliniștea, ce-l cuprinse când trecu pe lângă biserică: era aceeași remușcare ce, de-o jumătate de an, nu-i mai dădea pace, pe care o purta cu sine pretutindenea, ca o povară cumplită.

Vasile Dan își făcu cruce, zise încet: „Dumnezeu să ne ierte” și porni din nou. Gândul, că numai decât va ajunge, că odihnindu-se va scăpa de junghiurile din picior, mai ales gândul că-și va vedea acum îndată nevasta și copiii, îi aduse cele dintâi zimbete pe față și în ochi, și pași mai vârtos, uitându-și aproape de piciorul cel bolnav.

Nevasta lui, Marina, când îl văzu intrând — om ca toți oamenii, cu amândouă mâinile, cu amândouă picioarele, muri și învie de bucurie. De când fu rănit Vasile, — în Vinerea patimilor din anul trecut, — vieța ei a fost mai întunecată decât iadul: a dus-o într'o neîntreuptă groază, că bărbatul îi veni din spital c'un picior de lemn, cum a venit Ionu Morarului. Avea pentru ce se teme: din spital Vasile abia i-a scris de două ori nevastei, pe când mai înainte nu trecea săptămână să nu capete veste dela el. Și Marina își zicea — cu toată dreptatea —: „Dacă mi-a putut scrie pân' a fost cu pușca 'n spate, câtă vreme a fost în bătaia gloanțelor, cum să nu-mi poată acum, dacă n'are alta de făcut, decât să zacă întins în

pat — cum zice el? Dacă n'are dureri mari, dacă nu i-au tăiat piciorul, pentru ce nu-mi scrie? Inima l-a tras totdeauna către mine”.

Nevasta avea visuri rele, îl vedea pe Vasile ciungărit când de-un picior, când de-o mână, și, de câte ori îl vedea pe Ionu Morarului trecând pe uliță și-l auzia sunând sec din piciorul cel de lemn, se încrâncena carnea pe dânsa și se bolnăvia în toată legea. Când i-a scris a doua oară Vasile, i-a spus că n'are pentru ce se teme, că nu-i vor tăia piciorul. Însă Marina nu putu crede, ci, văzând că bărbatul nu-i scrie cu lunile, se temu mai mai cumplit de nenorocire.

Cu faptul că Vasile rămăsese schiop Marina se obicinui foarte în grabă, se obicinuiră și oamenii

ușoară cel puțin, — suntem recunoscători celui ce nu se plânge și urim dela o vreme pe cel ce se tânguie mereu, chiar dacă ne-a fost cel mai iubit.

Cu ceea ce nu se putea obicinui însă Marina era felul nou de-a fi al lui Vasile, era sufletul schimbat cu care se întorsese la vatra lui. Din omul senin și zimbitor, din omul care lua par'că în glumă vieța întreagă cu relele ei cele mai mari, și trecea cu ușurință peste ori și ce necaz, din omul vorbăreț și glumeț, se alesese un bărbat tăcut, morocănos, închis, un om care părea mereu muncit de gânduri. O bucurie adevărată nevasta nu i-a mai putut ceti în ochi, pe față, deși Dumnezeu îi învredniciră să aibă și prilej de bucurie, de când se întoarse Vasile acasă. Marina îl

Podul de fer de la Ivangorod, subminat din partea armatei rusești în retragere.

Fot. Dr. I. Crișan.

din sat. Ea mulțumia lui Dumnezeu, că bărbatul ei a scăpat cu atâta, și că nu i-se întâmplase ceva și mai rău, iar oamenii ceilalți, ca în toate lucrurile ce nu ne privesc mai de aproape — se obicinuesc ușor și cu rele și mai mari, cari vin pe capul deaproapelui. Era de altfel adevărat că la hodină Vasile nu simția dureri mari, și junghiurile ascuțite se înmulțiau în piciorul cel beteag numai când umbla ziua întreagă în urma plugului ori la alt lucru. Însă aici, de obicei, femeia nu-l vedea, nu-i cunoștea suferințele, iar Vasile nu era omul care să se plângă de ceva. Și vieța e așa, că uităm bucuria durerii deaproapelui, chiar dacă ni-e soț sau copil, numai din motivul ca vieța noastră să fie mai liniștită, mai plăcută, mai

întreba adeseori ce are, ce-i cu el, însă bărbatul n'avea nici un răspuns, ci o privia cu ochii grei, oboșiți par'că. Marina, cu cât treceau zilele, simția că pe Vasile îl apasă o povară, îl muncește o taină, mai ales după ce, în câteva nopți, îl auzi vorbind în vis, îl auzi tânguindu-se, spunând cuvinte neînțelese. Fără știrea bărbatului ea plăti popii din sat câteva băncuțe, să-i cetească slujbe de hodină, de ușurare soțului său.

— „Cine știe, părinte, poate-o făcut moarte de om!”

— „In bătaie cine nu face?” o îmbună preotul.

Însă Vasile nu se schimbă nici după slujbele popii, și nici somnul nu-i fu mai liniștit. La biserică n'a mers o singură dată de când a venit acasă.

Paștile în tabără.

Familia dlui dep. diet. Dr. Stefan C. Pop din Arad a trimis în anul trecut (1915) paști sfințite pentru soldații reg. de inf. 64.

Spunea că nu poate sta atâta vreme în picioare într'un singur loc, că înțepenește. Marina credea și nu credea, și inima ei se tulbura tot mai tare cu fiecare zi ce trecea. Câte gânduri nu-i trecură ei prin cap? Poate are Vasile vr'un glonț ascuns prin trup și acela îi ia toată voia de vieată? Poate l-a îngrozit prăpădul omenesc ce l-a văzut cu ochii lui? Poate, ferește Doamne, a trăit cu vre-o femeie prin țările acele streine? Poate tot îl doare piciorul mereu, numai cât Vasile nu vrea să spună? Răbdă și tace!

— „Cum să știe dacă nici în luptă n'a fost! Peste picior cică i-a trecut o roată de car cu proviant. De unde să știe el ce-i acolo!”

Ei nu-și puteau închipui, ca cineva care a văzut bătaia să se poată răbda, să nu povestească ceva din ce a văzut. S'au mai întors ei în sat și alții, și unii dintre ei nici până azi n'au isprăvit poveștile.

Trecură săptămânile, lunile, fără ca Vasile Dan să-și revină la vechile lui obiceiuri. Nici la Crăciun, nici la Bobotează nu s'a dus la biserică, nici plânsul Marinei nu-l înduplecă. Sosiră paresemile

„Niculaie“ luat la țintă. (Soldații noștri au dat aeroplanelor rusești numele de „Niculaie“.) Fot. Rozorea.

Oamenii din sat fură și mai puțin mulțumiți cu felul nou de-a fi al lui Vasile. Câți dintre cei mai bătrâni și dintre nevoiașii scăpați de armată nu se gândiră, cum vor sta cu Vasile în birt ia un pahărel de băutură și cum le va povesti Vasile pătânii din bătaie. Inșă Vasile Dan nici în birt n'a intrat de când a venit, nici pătânii din răsboiu n'a spus la nime, ori cât îl îndemnară și-l rugară unii și alții. Ii era silă de oameni și-i încunjură. Oamenii dacă văzură și văzură, că nu-l pot da la brazdă, îi dădură pace, și în schimb începură ei să scoată vești despre Vasile.

— „Nu spune nimic, pentrucă nu știe!”

cu vremea pocăinței, cu spovedirile și cuminecarea creștinilor din sat. Marina mai învie acum. Iși zicea: „Se va spovedi și el, în nici un an n'a rămas neîncreștinat de când e cu mine. Și se va ușura și iarăș vom avea traiul de odată”.

Vasile Dan n'avea însă gând de spovadă; trecea Duminecă după Duminecă și el nu mergea la moliftă.

În Dumineca Floriilor Marina își luă inima în dinți și-i zise:

— „Ar fi bine să-ți vezi tu de suflet. De când te-ai dus de-acasă, știu că nu te-ai mai încreștinat”.

— „Nu”, răspuse bărbatul. „Nici nu-i de lipsă!”

— „Vai de mine, ce stai să spui! Cum să nu fie de lipsă?” întrebă după un răstimp muierea îngrozită.

— „Nu-i de lipsă! Creștin ori păgân, tot un drac, tot om, tot fiară!”

Marina își făcu cruce și începu să suspine încet. Simți între spete un sloiu de ghiață și din el i-se strecurau șire multe, dese, lungi de furnici reci în tot trupul.

— „Ce folos am eu că-s creștin? Dacă ești

dar dela slujba înmormântării nu mai putea lipsi: trebuia să aprindă lumânări la mormintele părinților morți și la mormintele altor rudeni mai apropiate.

Vasile o simți de 'ndată ce se mișcă, dar nu zise nimic, se prefăcu că doarme. În noaptea asta Vasile Dan nu închisese un ochiu, și sub învelitoarea grea se sbătuse ca peștele de-aseară, era learcă de apă, ca și când s'ar fi aruncat în râu cu haine cu tot. Se prefăcu că doarme și aștepta să vină Marina să-l trezească, să-l chieме la slujba prohodului lui Isus. Se sbātu între atâtea vedenii

O „bineventare“ rusească.
O granată rusească de 18 cm. neesploadată.

Fot. Rozorea.

creștin ar trebui să nu poți face unele lucruri”, zise Vasile Dan privind crunt la femeie. „Dar poate eu n'ar trebui să-ți vorbesc ție așa”, adause el îndată. „Ce știi tu? Ce știți voi? Ce puteți ști voi deaici deacasă?”

Sosise Joia Paștilor, se terminaseră spovedirile în biserică și Vasile Dan rămase neîncreștinat, spre adâncă durere a Marinei și chiar spre mirarea popii din sat. Vineri după miezul nopții se făcea prohodul Domnului, se încunjura biserică, se aprindeau lumânări la morți. Marina, cu inima stricată, lipsi dela slujba patimilor de Joi seara,

îngrozitoare de-aseară, de când stânseseră lumânarea, încât acum bucuros s'ar fi sculat și ar fi urmat-o pe Marina la biserică. În noaptea asta era anul de când, într'un fioros atac, fusese rănit Vasile Dan. Însă Marina, știindu-și năravul cel nou, nu mai cuteză să-l trezească, ci, luându-și luminărițele de ceară, eși tiptil din casă.

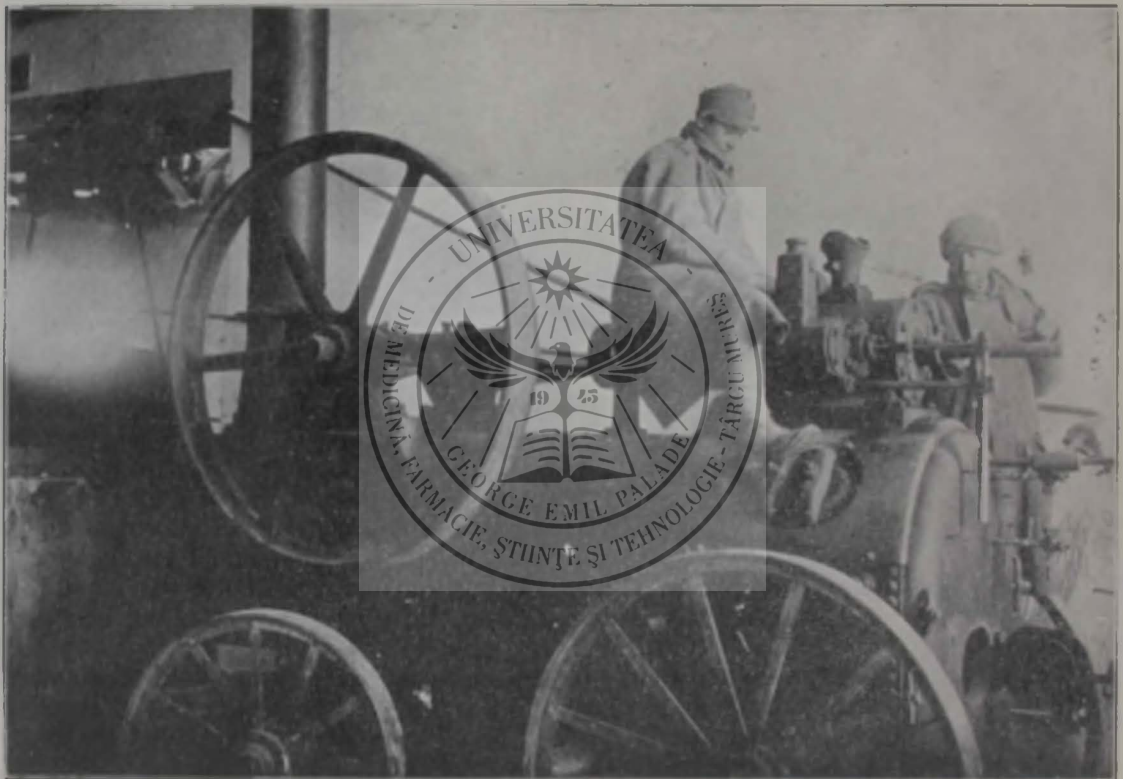
Cât ce rămase singur odaia se umplu de gemete, de oftări și Vasile sări drept în mijlocul casei cu părul vâlvoi. Tot ceeace-i trecuse de-aseară prin minte, toate amintirile îngrozitorului atac de-acum e anul, luară par'că deodată ființă și um-

plură odaia. Sări din pat, căci sub genunchii lui simți trupul moale al lui Maței Ispas...

În noaptea de Vinerea Patimilor, acum e anul, Vasile Dan fusese în tranșee. La trei sute de pași de compania lui, înghițită de pământ, erau tranșeele rusești. Se daseră lupte cumplite până Marția în săptămâna mare, tranșeele se apropiară dela trei kilometri la trei sute de pași. De Marți era liniște, și cei cari mai rămăseseră din compania lui Vasile Dan erau încredințați, că până după Paști nu vor mai fi lupte, că vor petrece sărbătorile Invierii în pace.

— „S'au săturat și ei”! ziceau unii.

de diecel tânăr. Cânta troparul dela prohodul Domnului Hristos: „Josif și cu Nicodim de pe lemn luând preacurat trupul tău”. Cântecele se înălța din tranșeele noastre, cam la douăzeci de pași de locul unde stătea Vasile Dan. Cântarea bisericească cobori o căldură neobicinuită în inimile românilor, ochii lor se umplură de lacrimi. Vasile Dan, la melodia asta atât de cunoscută, simți cum i-se limpezește pentru întâia oară vieța, de când era în foc. Vedeă biserica dela ei din sat, sus pe deal, încunjurată de-o ploaie de luminițe, simția mireasma primăverii de-acasă, a ierbii tănere, a pământului umed, mireasma nopții sfinte. Ii păru, că toate suferințele

O fabrică de rachiu din Rusia
transformată de soldații noștri în baie de aburi.

Fot. Rozorea.

— „Sunt creștini și ei și vor vrea să petreacă Paștile în pace”.

— „Dacă nu s'au mișcat pân' acum, apoi nu se vor mai mișca până după sărbători”!

Cu gândul la cei de-acasă, cu gândul la slujbele frumoase de pe satele lor, românii stăteau în ascunziș liniștiți ca'n taina unei biserici. Deasupra, în înălțimi, străluciau stelele de argint, aceleași stele cari împodobesc și cerul lor de-acasă. Trecuse miezul nopții și nime nu se mai gândia la primejdia luptelor. În liniștea nopții se ridică un glas melodios, dulce, curat ca argintul, un glas

de pân' acum au căzut, s'au topit, și inima lui bătea cu putere, trimițând valuri de sânge proaspăt în trupul obosit. Cânta diecelul, Ionița, un fecioraș bălan cu ochii albaștri, și cei peste două sute de români ascultau cutremurați de-o taină sfântă. Lui Ionița, de cânta, îi plăcea să fie în picioare, ca în strană, să-și legene puțin capul. Ni-mănu nu-i veni în minte, dintre cei cari erau aproape de el, să-l facă băgător de seamă, că nu-i bine să se ridice în picioare. Sub farmecul cântării și a amintirilor își uită cu toții unde erau, și chiar să nu-și fi uitat nu puteau crede, că'n noaptea

asta va bubui vr'o pușcă. Ascultau oamenii dureroasele cântări ale sfântului prohod, pe cari Ioniță le știa pe dinafară, și gândurile lor rătăciau departe.

Deodată un pocnet sec și rece răni tăcerea sfântă și în aceeaș clipă Ioniță căzu pe spate. După cântec, cineva-l ochi din tranșeele rusești, cel puțin așa crezură oamenii în clipa cea dintâi, dar în clipa următoare gloanțele începură să șuiere dinspre tranșeele din față, și se văzu, că glonțul, ce-l răpuse pe diecel, fusese slobozit de-o mână

grozitoare. Prea frumoasă fusese visarea din care-i deșteptase.

— „O să le răsplătim mai fraților!” strigă Vasile Dan. Vocea lui se auzi până departe, și într'o clipă începură să răpăie puștile și la noi. După vr'o jumătate de ceas dușmanul eși din tranșee și cercă să se apropie de șanțurile noastre. Ai noștri ținură focul necurmat, dar când, pe lângă toate pierderile cumplite, dușmanul fu numai la câțiva pași de tranșeele noastre, se auzi din nou glasul lui Vasile Dan:

Cu tunul după „Niculaie“.
Soldații noștrii pușcă un aeroplan rusesc.

Fot. Rozorea

fricoasă c'o clipă înainte de-a se porunci atacul general.

Ai noștri rămaseră ca trăzniți. Moartea diecelului se știu în grabă în tranșeele noastre și, după întâi uluire, pe-ai noștrii-i cuprinsă o cumplită mânie.

— „Așa dar nici noaptea asta nu ne dau pace!”

— „Nu pot fi creștini ăștia! Păgâni sunt ei!”

— „Vor fi tătari.”

— „Tătari ori turci, sau alți păgâni.”

Între ai noștri, în fața morții se aud puține înjurături. Dar acum se auziră câteva înjurături în-

— „Pe ei! lifte spurcate ce sunt!”

Și ca un singur om săriră ai noștri din șanțuri și se năpustiră cu așa furie cumplită încât, după puțină rezistență, rușii rămași în vieață începură să se retragă spre șanțurile lor. Însă ai noștri nu-i iertară nici aici. Se începu o încăierare îngrozitoare. Vasile Dan se deșteptă din nebunia atacului între horcăiturile celor ce muriau în jurul său. Și sub genunchii lui horcăia unul, trăgându-și suflitul. Armele de foc nu mai pocniau acum, și gemetele și oftările răniților se ridicau în noaptea tot mai înspăimântătoare.

Vasile Dan voi să se ridice cu scârbă de pe cel ce gemea sub el, dar nu putu decât să se târască: piciorul stâng îi era pușcat.

— „Așa liftelor, păgânilor! Nu ne-ați putut da pace în noaptea asta sfântă! Dumnezeu v'a pedepsit, ticăloșilor!” zise el lângă dușmanul de pe care se ridicase.

— „Tu ești măi vere Nicolae?” se auzi un glas stins și înecat.

Vasile Dan se sgudui în tot trupul. Vorbise dușmanul, care gemuse sub genunchii lui. Doamne sfinte! Nu va fi ucis pe vr'un tovarăș în toilul luptei?

— „Tu ești măi vere Nicolae?” se auzi din nou aceeaș voce, și mai slabă încă. Vasile Dan se apropie mai tare de el, aprinse un chibrit și-i cercetă hainele, fața.

Era soldat rus, dar, Doamne, nu era tatar, nu era turc, cunoștea Vasile fețele de tatar.

— „Măi vere Nicolae, dă-mi o gură de apă. Mă arde 'n chept” se auzi vocea celui căzut.

Vasile Dan își făcu cruce, cutremurat, luă plosca de tinichea dela șold și-i turnă apă în gură celui, pe care liniștea morții se făcea din ce în ce stăpână. „Sărac de maica mea” își zicea Vasile, „e român și ăsta. Crede că-s vărul său, și se vede că eu l-am răpus”.

— „Măi vere, dacă te duci acasă, să-i spui lui Mărie c'am fost cu tine”.

— „O să-i spun, fi pe pace!” răspunse Vasile îngrozit. Își propuse să nu se arete că-i dușman, să creadă străinul că el e vărul său Nicolae, dar, simțind că străinul va muri îndată, nu se mai putu răbda și-l întrebă:

— „Pentruce n'ați avut pace? Pentruce ați atacat în noaptea asta sfântă? Noi gândiam că sunteți tătari sau turci și n'aveți grije de Paștile creștinilor”.

Străinul deschise acum ochii mari, împăinge-niți, și-i pironi pe fața lui Vasile Dan:

— „Suntem moldoveni. Așadar tu nu ești vărul Nicolae? Hm. Pe mine mă chiamă Maftei Ispas. Uite aici o iconiță, s'o dai Mării când vei ajunge în sat”. El cercă să se caute în sân, să-și descheie haina, dar abia desbumbă doi nasturi și brațele-i căzură dealungul trupului. Muri.

Vasile Dan nu mai știu apoi ce se întâmplă cu el. Se trezi în pat legat la cap, legat la picior. Pe urmă apucă drumul spitalelor. Deatunci sufletul lui Vasile Dan se schimbă. O povară nespuse de grea nu i-se mai ridică de pe piept. Chipul lui Maftei Ispas îi răsăria mereu înainte. Dacă ar îi luat cel puțin iconița aceea să i-o fi trimis nevestei! Dar cum să i-o fi trimis și unde? Se gândia în sute de feluri și nu afla nici un chip ca să i-o poată trimite, și totuș avea remușcări cumplite, că nu-i împlinise rugămintea din urmă.

Ceva nespuse de amar, de rece și greu se lăsase pe întreaga lui ființă. Nu-i mai putea eși din cap atacul acela din noaptea Vinerii patimilor. Întăia oară în vieța lui începu să se gândească mai adânc asupra lumii și vieții, și văzu un întunecare adânc și nepătruns.

Vasile Dan nu rămase în mijlocul casei decât câteva clipe: îi fu frică să mai rămâna singur în casă. Se îmbracă repede, luă o luminiță de ceară ce mai rămăsese pe masă și eși în uliță, luând drumul bisericii, pe care o încunjura un brâu lat de luminițe aprinse pe la mormintele din jurul casei Domnului.

În răcoarea nopții el se trezi repede, spaima i-se împrăstie ca luată cu mâna, și, întâia oară de când veni acasă, i-se păru că încep să se lumineze gândurile sale. Acum, mai întâi, simți că n'are nici o vină de moartea lui Maftei Ispas. Săracul Maftei! Când ajunsese în progadia, în care ardeau luminițele de ceară, se opri înaintea alor șapte stâlpi frumoși ciopliți din stejar, stâlpi fără morminte, pe cari ardeau așisderea luminițe de ceară. Vasile se apropie și ceti: Ion Drumet, mort în Galiția; Pavel Rotar, mort în Sârbia, ceti șapte nume de oameni dela ei din sat, ale căror morminte erau prin țeri streine și nu aveau aici decât stâlpi de pomenire.

— „Așa, un stâlp îi vor fi pus ai lui și lui Maftei!” zise Vasile după ce privi îndelung la aceste semne de pomenire. Apoi scoase din buzunar luminița de ceară, o aprinse și o lipi de unul din cei șapte stâlpi.

Ochii i se umplură întâia oară de lacrimi din noaptea aceluia atac cumplit, și zise cu multă căldură un Tatăl nostru pentru sufletul lui Maftei. Apoi intră în biserică. Nu mai simția nici o povară, nici o remușcare. I-se făcuse acum lumină deplină în suflet. Nu se mai simția vinovat de nimic, nu mai se gândia c'un fel de dușmănie la Dumnezeu ca pân' acum, dar în schimb văzu vieța nespuse de tristă și plină de suferințe. Și nici când înainte n'a priceput, ca în noaptea asta, durerea din prohodul Domnului Hristos, suferințele și patimile Lui.

I. Agârbiceanu.

Studiu.

(Din menageria din Schönbrunn.)

Al. S. Iorga.

La cârciuma lui Moș-Petru.

Pe vremea asta când înfloresc merii și ceriul se scaldă în lac, mă duceam la cârciuma lui Moș-Petru și mă așezam tăcut la o masă. Și lăutele sunau și juca leciior și flăcău, prinzându-se de mână, și în ochii lor se micșora ceriul și în fața lor înfloria primăvara. O, Dumineci liniștite, o, cântece de lăută, o, fete și flăcăi, unde sunteți?

Și Moș-Petru mă așteaptă în poarta cârciumei și mă așeză la o masă. În loc de lăutari în ungher cântă greerii și în loc de fată joacă pe două labe un căfel, și Moș-Petru îmi pune vin amar pe masă și mi-l îndulcește cu zimbetul:

— S'au dus! S'au dus! Și honi, și lăutari, și fete și flăcăi! Am rămas singuri, singuri.

Și Moș-Petru se așează lângă minc.

Și numai acum văd cât de bătrână-i fața lui: în fața lui a mbătrânit vieașa și în pletele lui a albii noaptea durenților făcute... În ochii lui lacrimile strălucesc curate și glasul lui e înmuiat de plâns:

— S'au dus. Cu toții s'au dus...

— Și spune moș Petre, nu mai rătăcesc oameni în cârciuma ta? Nu mai vin musafiri veseli lovind cu pumnul masa ca să le aduci vin?

— Nu vine nimeni, ziua și noaptea, nu vine nimeni. Și înzadar stau în poartă, nu mai vine nimeni... Înainte de câteva zile, am stat lângă du-gheană și mima a nceput să-mi bată pepele...

ziam fluerând un om. Și flueratul lui ștregăresc suna a chiefl: o, intră și cere vin! Mi-am gândit. Și când l-am văzut, inima mi s'a făcut par'că de ghiață: era un cioclu bătrân și venia din cimitir. Și voios, căci munca lui este cu deasă răsplată — îmi ceru o ocauă de vin. Și a băut până dimineață. Și de atunci, în fiecare seară se adună în cârciuma mea cioclii și cântă și beau și chefuiesc. Și munca lor e cu deasă răsplată și flueră plugarii morții — o, cum aș vrea, să vie flăcăii bătauși, să-i apuce de ceafă și să-i sboare afară! O, cum aș vrea, în loc de cântecul lor de mormânt, să sune iar doina proaspătă și să văd cu-fite în loc de sape în unghere aruncate.

Moș-Petru contenește.

În vale a pornit tăcerea și samână sămânța măruntă a păcii. Pereștile cârciumei sunt vâpsite de sângele soarelui, și-și leagă mării ramurile înflorite. Toaca a nceput să sune și găgăesc găștile în râu, noșile morii fredonă plânsul apelor moșnege.

Moș-Petru începe să tremure și-mi strânge mâna:

— Iată-i, vin cioclii la chiefl!

Și intră cioclii la cârciumă și se așează la masă. Sapele lor, lutoase, aburesc de îngropare... Și Moș-Petre aduce cupele pline de vin. Și închină groparii.

Și mă strecor din cârciumă, în amurgul obosit.

— Unde sunteți flăcăi și fete, veți mai veni?

Emil Isac.

Paștile în tabără. Familia dlui dep. dietal Dr. Stefan C. Pop din Arad a trimis în anul trecut paști sfințite pentru soldații reg. de infanterie 64. Locotenentul Vasile Barbu împarte paștile.

Studiu la „Albumul decorațiilor“.

Al. S. Iorga

Cântecul plugului 1916.

Zice fierul plugului
Cătră raza soarelui:

— Doamne, greu somn am dormit,
Până ce m'am pomenit,
Doamne, rău vis am visat,
Până ce m'am deșteptat, —
Ș'o fi vremea de arat!

— Ba fărtale, de-aia parte
Poți să dormi și mai departe,
Că azi n'are cin' desparte
Câmpu 'n brazde și 'n rozoare
De belșug aducătoare —
Că ai noști, de-un an ș'o vară,
Stau străjeri pe la hotară,
Să nu dea dușmanu 'n țară.

— Ș'o rămas, frate, rămasă
Numa sărăcia-acasă —
Numai fete și vădane
Și măicuțele sărmane,
Numai babe și moșnegi
Și bărbații neintregi
Și copiii plângători,
Câmpu' fără lucrători.

— Și 'nzadar mă pirotesc
Negura de-o risipesc,
Văzduhul de-l încălesc,
De topesc zăpezile
Și sbicesc câmpiile,
Să-ți pătrundă brazdele
Inima pământului —
Izvoru' belșugului...

— Și 'nzadar dă să 'ncolțească
Iarba 'n coasta cea domnească,
Că n'are cine s'o pască:
Că turmele oilor
Și cireada boilor
Le-or strâns căsăpiile,
S'aibă cătăniile.

— Și în anul ăst pe-aici
N'om auzi pogănici —
Pogănici plesnind din bici,
Nici cântare de voinici...
Căci în anul ăsta, frate,
Norocu' ni-i dus departe
Și 'n Galiția se bate —

V. B.

Scrisoare lui Don Quijote.

— Din prilejul centenarului al treilea dela moartea lui Don Miguel de Cervantes Saavedra*). —

Cavalere,

Iată se împlinesc trei veacuri, de când nemuritorul tău părinte s'a coborât în lumea umbrelor — și gloria lui, în loc de a fi pierdut din strălucire, a crescut și s'a desăvârșit, ca un diamant cizelat!

El a trecut în lumea nemuritorilor, având destulă grijă să te ducă și pe tine cu el, în armura ta ruginită de cavaler rătăcitor, cu care ai întimpinat atâtea primejdii, dovedindu-ți de atâtea-ori curajul atât de extraordinar și de inutil.

Și pe urma noastră se strecoară și bunul Sancho Panza, ca o pildă grăitoare pentru

În Tirol

Pict. Thomas Baumgartner.

veacurile de mai târziu, cum cineva poate să atingă tărâmul nemuririi, călărind tacticos pe spinarea unui măgar...

Am cetit, cavaler, isprăvile tale glorioase, încă pe vremea când eram copil, și am râs

*) Miquel Cervantes, celebrul autor al lui „Don Quijote de la Mancha”, s'a născut la 1547 și a murit în 23 Aprilie 1616.

mult de biata gloabă pe care ai botezat-o Rocinante, de armura ta ruginită și coiful turtit, de întreagă seria de aventuri tragi-comice, dela lupta cu morile de vânt până la coiful lui Mambrin și lupta ta cu leul din cușca menageriei. Sancho Panza te urmăria pretutindeni cu credință, împărtaşindu-se de gloria aventurilor tale și mai ales, vai, de ghionturile și loviturile, ce se descăreau așa de des pe spatele lui de burghez pașnic, ce visa totuș să ajungă guvernor într'o insulă...

Și Dulceinea — Donna Dulceinea del Toboso — stăpâna inimei tale, te urmăria și ea pretutindeni, în lungile tale rătăcirii, ca o fantomă invizibilă, căci ea nu exista decât în creerii tăi surescitați de lectura atâtor romane proaste.

Acum, când te-am cetit mai pe urmă, cavaler, n'am mai râs atât, și nu mă rușinez să spun, că pe când am ajuns la sfârșitul poveștii, am simțit cum mi-se furișează o lacrimă, în colțul genelor.

Tu nu erai un clown, cavaler, cu toată aparența ta coraghioasă. Erai o victimă a lecturii tale, a romanelor stupide, în cari ai avut nenorocirea să crezi!

Vai, cavaler, și pe vremea tu erau autorii șarlatani, care mângăliau hârtia cu lucruri în cari nu credeau, ci scriau așa numai, de dragul câștigului, fără să le pese de efectele dezastruoase, ce răsăreau pe urma scrisului lor.

Specta aceasta de scribi nu s'a prăpădit nici azi, cavaler; critica e neputincioasă față de aceste buruieni, ce se prăsesse din belșug, chiar alături de florile cele mai nobile.

Tu ai crezut, nenorocite cavaler, în scrisul lor. Aveai convicția, că cea mai nobilă chemare e aceea a cavalerilor rătăcitori. Nu ți-ai luat osteneala, să privești mai bine în jurul tău și să-ți dai seama, că vremea cavalerilor rătăcitori trecuse de mult.

Puteai ușor să-ți dai seama, căci nu mai erai copil, când ai încins spada pribegiei, dar nu mai voiai să ascuți de nimeni și așa ai luat lumea în cap, la vârsta de cincizeci de ani, când alți oameni își adună binișor vântrelele și se ocrotesc la limanul tihnit și mângietor al bătrânelor.

Judecata dreaptă a minții tale era turburată.

N'au mai ajutat sfaturile binevoitoare ale prietenilor și rudelor tale de acasă, nici arderea romanelor, ce te-au zăpăcit.

Ți-ai lăpădat numele burghez, Alonso Quijano, și când ai îmbrăcat armura, ți-ai luat

numirea grandioasă: Don Quijote de la Mancha. Era un nume mai potrivit pentru cavalerul, ce-și pusese în gând, să calce pe urmele celebrilor aventurieri — înaintași: Don Belianis și Amadis de Gaula.

Și ai plecat în lume cu convicția, că aceasta are mare lipsă de spada ta vitează, cu care aveai să răsbuni toate nedreptățile, să sprijinești pe cei slabi și să o depui apoi, încărcată de glorie, la picioarele adorarei Dulcinea del Toboso.

Câte ai îndurat, cavalerie! Cât de mult bine ai fi putut împrăstia în jurul tău, cu inima ta cinstită și energia ta vitejească, dacă nu ți-ar fi lipsit o doagă!

Ășa însă, toate le-ai făcut deandosele.

Tu, în contrast cu Mefisto din Faust, ai *dorit* totdeauna binele, și prea adese te-ai pomenit, că ai *săvârșit* răul.

Câți semeni de ai tăi nu „fericesc” și azi omenirea cu gândul cel mai curat, dar cu glagoria, vai, scâlciață!

Prin câte primejdii te-ai strecorat, câte decepții ai fi avut să înduri, dacă ochii tăi ar fi văzut realitatea. Dar tu trăiai în nouri, și chiar și în buclucurile cele mai caraghioase te mângăiai, că totul e numai o farsă a vrăjitorilor, ce te opintiau la tot pasul.

Totuș trebuie, că ai avut și o decepție adevărată, pe care a trebuit să o înțelegi, oricât de orbit ai fi fost de sublîma chemare a cavalerilor rătăcitori. Ți aduci aminte, cavalerie, de Andrei, pe care l-ai scăpat de păruiala, ce era să i-o tragă stăpănu-so? Ai poruncit atunci stăpânului tiran, să-l deslege și să-i dea leafa numai decât. Acesta, speriat de înfățișarea ta ciudată, i-a dat drumul, făgăduind să-i dea și simbria. Abia ți-ai întors însă spatele, stăpânul l-a înșăcat din nou, i-a tras o păruială de l-a lăsat lat, și i-a dat apoi drumul, fără să-i plătească un gologan. Ți mai aduci aminte de vorbele grele, ce ți le-a spus bietul băiat, când v'ați revăzut?

„Vreau să te rog un lucru, dle cavaler rătăcitor — spunea Andrei —: dacă va fi să ne mai întâlnim, și vei vedea, că mă taie cineva bucățele, nu care cumva să-mi vii într'ajutor, ci lasă-mă cu năcazul meu, care prin intervenția

Măriei Tale numai se înăsprește... Și să fi trăsînt Dumnezeu pe toți cavalerii rătăcitori, câți sunt în lume!”

* * *

Vezi, cavalerie, cuvintele acestui țaran cu-minte te-ar fi putut opri, încă la începutul aventurilor tale, dela cărarea picizișă, pe care porniseși să te prăvali.

Era însă preu de timpuriu. Tu trăiai în lumea ta imaginară, și raza curată a adevărului nu putea răsbate prin acest labirint întortochiat. A trebuit să te mai izbești de atâtea-ori cu capul de pereți, până să ți-se deschidă, în sfârșit, ochii, și să înțelegi că sublimul, la care te-ai avântat, era atât de hotarnic cu ridicolul...

Când te-ai înapoiat iarăș în satul tău, după un somn greu și îndelungat, ți-ai deschis

Pe front e liniște. — Ofițeri de ai noștri

Fot. G. Popovici

ochii, — și acum vedeai: *realitatea*. „Ăș vrea, nepoată dragă, — ai zis atunci — să înțelegă lumea, că vieța mea nu a fost de așa, încât să fiu socotit pentru totdeauna, ca un nebun. Nu mai sunt de-acum Don Quijote de la Mancha, ci Alonso Quijano, *bunul* Quijano, cum îmi ziceau mai nainte vreme... Am fost nebun până acum; nu mai sunt! Toată averea mea o las nepoatei, cu condiția ca ea să se mărite după un tânăr, care n'a cetit în vieța lui nici un roman despre cavalerii rătăcitori... Nu plângeți, o să mă odihnesc în mormânt... iertați prostiile ce le-am săvârșit, și gândiți-vă la mine cu dragoste”.

Și așa ai murit, cavalerie de tristă figură, cu zimbet pe buze.

* * *

Am scris aceste rânduri, cu toată dragostea, ce o vrednicește un om de talia ta: un entusiast bun și zăpăcit, care-și închipuie că el e axa, în jurul căreia se învâрте lumea.

Nici nu știi poate, cavaliere, că neamul acesta de indivizi trăiește și azi, în variate exemplare.

Trăiește și azi Don Quijoți, la toate neamurile și te poticnești de ei la tot pasul.

Ei sunt vânătorii de *himere*, și produc boelucuri mai hazlii sau mai tragice, după cum soarta le-a rânduit un rol mai de frunte sau mai secundar, în marea tragi-comedie a vieții.

Câți din acești Don Quijoți-pigmei vor avea însă norocul tău, cavaliere, de a-și deschide ochii și a vedea *realitatea*, măcar la marginea mormântului?

Mulți din ei se vor răsboi cu morile de vânt și pe patul de moarte, și nu vor avea fericirea de a fi trecut din viață, ca și tine, cu zimbetul liniștit al omului, ce a înțeles că cea mai înaltă înțelepciune e de a-ți recunoaște rătăcirea, măcar în clipa din urmă, când te înfățișezi înaintea dreptului Judecător!...

Al. Ciura.

Căpitanul A. Micu în drum prin Țările Balcanice.

Din Bulgaria nouă.

Fot. Căp. Micu

Magna Peccatrix.

Pentru *Aziquadé*.

A părului ei noapte desfăcând,
Bogată, ca o mare lucitoare,
Amanta sfântă și nemuritoare,
Care-a mințit, și-a plâns, și a iubit
Artiști, poeți, și-amanți, cari au murit,
În preajmă-i stăruind, duios cuvântă,
Și languroasă în genunchi căzând,
Maria cântă:

„În zori când roua florile-și adapă,
Parfumuri am cules, mistuitoare...
Belșugul lor nu pot să mi-l încapă
Cuprinsul argintatelor ulcioare.
În urne de-alabastru-am adunat
Metopion și-oleiu de trandafir
Din munții Libanon până 'noptat,
Și giolgiuri de mătase și porfir...
Cu ele-acuma trupul tău voiu unge,
Mireasma fermecată nu mi-ajunge
Căci amfora cuprinsul și-a golit,
Și sufletul mi-e bolnav de iubit...
Desprindeți-mi agrafele de aur
Mireselor — surori, ce-l adorați;
Mireselor — fecioare mi-ajutați
Ca să-mi desfac al bucelor tezaur,
Și fiecare fir să-l fac prosop
De izmă pătuliță, și isop!...

Am împlinit cununi de trandafiri
Și-n cănde de-argint am ars lămâie,
Ca opalima sălbaticiei iubiri
Ce mi-ai trezit-o, vecinic, să rămâie...
O parguită rodie mi-e gura
Cu salba-i de rubine ferecate,
Și-am mâinile încărcate de brățare;
Cuplor nestins de flacări sbucniitoare
Mi-e inima, ce-o simt cum viu se sbate,
Iar mijlocul mi-l frânge greu, centura...
De dragul tău, pe buze m'am fondat,
Și unghiile 'n roșu le-am pictat,
Și mi-am spălat cu mir de Tarsos părul,
Și gura mea grăiva adevărul.
Iar brunele-mi pleoape, ce mă ard,
Le-am parfumat cu baccaris și nard...

Înaltă-te zefir, și năvăliți
Furtuni de primăvară, și mă frângeți;
Mironosițe'n lacrimi izbucniți,
Închideți-vă ochi de-acum, și plângeți,
Căci a iubit, ori a murit mai bine,
Mi-a fost sorșit, stăpânul meu, de tine!...
Și dragostea-mi fierbinte, cine-o poate
S'o schimbe'n ură crudă, sau căință?
Mi-e 'nfrigurată 'ntreaga mea ființă
De chipul tău, de graiul tău, de toate...

Scris este: „să-l iubești pe cel mai drag,
 Și 'nbujorată să-l primești în prag,
 Și să sorbi cupa, fără de măsură;
 Că'n fiecare clipă, ne'ncetă,
 Cu'n pas, mai grabnic, te-ai apropiat
 De-a morții nemiloasă lovitură!
 Iubește dar 'nainte de-a se rumpe
 Al vieții fir de-argint și de mătase
 Și cupa să se verse înzadar,
 Iar pulberea să se înoarcă iar
 În largul brun al țarinei mănoase,
 Acolo, unde Domnul o aflase” ...

O Rabbi! Rabbi! Ochii tăi cuprind
 Grădini de roze înflorite'n Mai;
 Și bolnav'am dorit, pe drum, venind,
 Mireazma lor vrăjită, să mi-o dai:
 Cum câmpurile arse'n miezul verii
 Sub vipia fierbinte lăncezesc,
 Și din albastru 'naltului ceresc
 Așteaptă, dornic, ploaia, boarea serii ...
 Tu mi-ai ascuns în pieptul meu schinteia,
 Iar sinu-mi azi vulcan e, și văpaie;
 Te-am urmărit, plecând, din Galileia,
 Cum urmărește trestia, ce se 'ndoaje
 Pe-o margine de lac, nebună, vântul,
 Și ocoliam, de dragul tău, pământul ...
 O Rabbi! Rabbi! Nici tu n'ai crezut:
 Ți-aduci aminte? Eu eram copilă,
 Când fără veste-odată te-am văzut
 Cum ai zâri o stea!... Cuprins de milă,
 Divinul ochiu l-ai pironit aprins
 Atunci, adânc, în ochiul meu, înving
 De-un gând fugar, de-un vis, sau de dorinți
 Sub smălțuirea razelor fierbinți
 A soarelui focos din Galileia:

Și-atunci în mine ai trezit femeia!...”

M. Pallade.

În tranșee coperite
 Stau la masa mea de brad ...
 Locul. Codarcea și G. Popovici.

Cei uitați...

Legi universale, legi misterioase guvernează acțiunea de prefacere în organisme naturii. Pajiștile s'au îndesit de iarba deasă, ce tremură înfiorată la adierea vântului, grădinile au dat în floare, pădurile au reinverzit, au reinfrunzit, și dela lugerul cel mai sfios până la oțelita scoarță de stejar trece duhul reinvierii firii, pretutindeni răspândind viață.

Și nu numai în natura aceasta este o schimbare deodată cu întronarea triumfătoare a anotimpului vivificător, ci chiar natura omenească se resimte de puterea ei. Impulsiuni proaspete nasc în suflete, viața își fixează orientări nouă, prospețime și elasticitate nouă se tradează în mișcări.

Darurile primăverii se răspândesc pretutindeni din abundență. Și totuși! Față de 'cineva primăvara este ingrată. Aței cineva sunt mulți, mulți ca niciodată. Căci în trecut niciodată n'au fost atât de mulți cei uitați de primăvară. Ațeia, asupra cărora nu se revarsă duhul învierii, sunt ei, scu npii noștri morți, ce și dorm somnul de veci pe întinsele meleaguri, pe unde s'au dat lupte înfiorătoare, și mormintele lor stau presărate ca semne ale înspăimântătorului seceriș al morții...

Cite n'apelaiează la primăvară ca Sully Prudhomme în poezia sa astăzi așa de actuală: *Prière au printemps*:

„O, primăvară, atunci când vine împărăția iubirii, când chiar mormântul se îmbracă în vestmânt de podosită, să ca inima morților să tresalte dintr'odată de această. Ca ei, morții, să nu fie singurii nemuritori care tu rămâi stearpă, tu, timp al iubirii! Că în vârfal lor fâ să germineze speranța divină a luminii și reinvierii!”

O, primăvară, câte suflete nu-și înalță această rugăciune către tine, ci tu pari amorțită și neputincioasă, moartea are mai mare putere decât tine, și se pare că nu te poți descătușa de sub stăpânirea ei.

Euphraste.

Primăvară nouă...

Primăvară dulce, primăvară nouă,
Farmec și neastâmpăr gingaș de copil,
Vii cu raze calde, cu parfum de rouă,
Cu zefiri pe plaiuri și 'ncercări de tril!

Iese colțul ierbii, se trezesc izvoare,
Șoapte moi prin ramuri, puf de vânt pe văi...
Și cum vii ușoară: floare lângă floare,
Crânguri și poene răd sub pașii tăi.

Fruntea ți-o 'ncunună jerbi de viorele,
Desmerdându-ți ochii mici și visători —
Vin cu tine-alături: stol de rândunele,
Stoluri de cocoare și privighitori...

Pletele-ți sunt fluturi resfirați în sboruri,
Valuri de mirezme-i zarea când respiri,
Brațele-ți sunt visuri, sânii tăi sunt doruri,
Zimbetele-ți roșii crini și trandafiri...

...lăsa te scriem oarecum în minte,
Te simțim în suflet, te vedem în vis —
Vino /deci frumoasă vrajă de cuvinte,
Minună și dulce colț de paradis!

Te-asteptăm cu piepturi supte și flămânde
Rază purtătoare de seninătăți,
Vino treci pe plaiuri în plutiri plâpânde
Și adăm în codrii noștri farmec de-alte-dăți!

Vino neântătoare... dar să nu te sperii,
Peste plaiul nostru când va fi să treci,
De-o să vezi atâtea lacrimi și mizerii
Și-o s'auzi atâtea plângeri pe poteci...

Nu 'ntreba ce-i tristul gol de pretutindeni:
Luncile, pădurea, plugurile 'n sat —
Vai, venit-au vânturi, viscole și grindeni
Și-au bătut pe-aicia de când ai plecat.

Vai, perit-au codrii, brazii-s rupți în două
Și-au rămas atâția rătăcind pe drum,
Vânturile-i suflă, norii-i ning și-i plouă —
Tu le mai ești numai visul lor de-acum.

Primăvară nouă, primăvară dulce
Vrajă de cuvinte, cântec negrăit,
Vino fă-le parte fruntea să și-o culce
Și să-și uite toate câte-au suferit!!

T. Murășanu.

CRONICA.

CRONICA LITERARĂ.

Orientare literară.

Când apare publicația „Scriitorii români“.

Unul dintre cei mai de seamă scriitori români ai generației bătrâne, d. Alexandru Vlahuță, scoate la București o publicație săptămânală ce poartă acest titlu: *Scriitorii români*. Știri străbătute la noi despre apariția acestei publicații — peste tot serviciul de informațiune, literară chiar, între noi și Țara Românească este atât de defectuos, încât ai impresia că acea țară este pe alt continent, nu în imediată vecinătate — i-se făcuse un comentariu fals. Nu se așteptase, adică, la o publicație, care să reînvie pagini din trecut ale literaturii românești, ci la o revistă nouă, care să fie dirijată de un spirit critic instruit și de un talent literar ca al maestrului Vlahuță. *Scriitorii români* nu este titlul unei reviste noi, ci o serie de broșuri, în care se reimprimează opera literară de deosebită valoare din trecut.

Misiunea unei publicații ca cea contemplată și înfăptuită de d. Vlahuță nu este însă de mai puțină importanță, decât a unei publicații originale. Reprezintă punctul de vedere al cititorului de dincoace, care nu are prea des prilejul unei informări luminoase asupra creațiilor, cari constituiesc mărgăritarele literaturii românești. Căci există o literatură ce pune în plină lumină originalitatea sufletului românesc, o literatură distinctă, specifică, de o individualitate aparte, cu un fond propriu și o formă lucrată în chip desăvârșit artistic, îndreptățită să poată sta alături de literaturile neamurilor streine, cari au o cultură veche și puternică.

Lupta celor de acasă. Pict. H. Schütz.
(Dela concursul Acad. de pict. München).

Publicația *Scriitorii români* va face serviciu prețios, că va retipări scrisul românesc în tot ce are el mai ales, scriitor, original, creațiuni vechi și mai recente, la cari cititorul n'a avut acces, ori dacă a avut poate n'a fost inzebrat cu acea agerime de ochiu, ca sa le desvălească proprietățile însemnate.

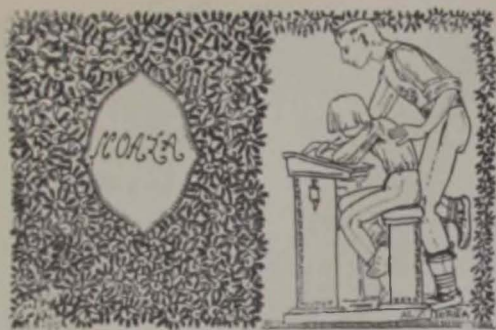
Opera, ce o săvârșește maestrul Vlahuță, este prin eminentă o operă de *selecționare*, prin înlăturarea abundenței de răsad literar, a acelor produse cari reprezintă o valoare statornică, ce merită să rămână pentru frumuseșile ei nepieritoare, să fie scoase de sub stratul colbului, și cari au să înalțe, să edifice, să formeze un gust estetic, să dea o orientare literară, a cărei lipsă o simte cititorul desinteresat.

Vom avea prilej — sperăm să treacă și dincoace — ca în *Scriitorii români* să gustăm un fond de cugetare și simțire genuin românesc, patrimoniul sacru ce ni-l lasă scriitorii români, să gustăm un stil românesc, al cărui maestru neîntrecut este d. Vlahuță. În literatura românească nimeni încă n'a închis atâta vraje în cuvinte, n'a întrebuițat un stil mai neaș, curat și sonor, ca maestrul Vlahuță, psihologul fin și cunoscătorul măduvoasei limbi vechi și înțelepte". Trei capod'opere de stil ne-a dat până aci: *România pitorească*, *Din trecutul nostru* și cea mai valoroasă — *Pictorul Grigorescu*. E un suprem deliciu să te adâncești în acea biografie, care este însă, regretabil, o carte foarte scumpă și numai bibliotecile mari își pot permite luxul să o aibă. (Costă 90 lei). Este meritul maestrului Vlahuță, că titlul literar l-a reimprospătat și îl va reimprospăta prin *Scriitorii români*, și este necesitate de aceeași, căci astăzi frecvența neologismelor și barbarismelor a trecut deadreptul în exces, a devenit irezonabilă. Prin reimprimarea paginilor alese ale literaturii noastre în stilul literar va trece și un vocabular bogal de cuvinte pline de miez, scoase din limbajul popular ori din vechi cronice, sporindu-i bogăția de imagini și puterea de expresivitate. Mă cuget la retipărirea de pagini literare chiar de ale maestrului Vlahuță.

Cu *Scriitorii români* maestrul Vlahuță face o școală de educație și orientare literară, de aceea publicația aceasta primește o accepțiune culturală de înaltă valoare.

Ion Clopoșel.

Actualitatea și corpul didactic.

De Dr. Ion Mateiu.

În articolul meu din numărul întâiu al acestei reviste spuneam, că valoarea unui popor nu se cântărește după pregătirea și nivelul intelectual al claselor conducătoare, ci exclusiv după forța culturală reprezentată prin țărâtime. Din formularea acestui principiu făceam concluzia, că în cronicile noastre vom da, în mod înescut, precădere școlii primare, creiată și susținută pentru popularizarea culturii și științelor omenești.

Fiind această afirmație ca o tendință programatică, nu m'am gândit nicidecum să preconizez credința, că în paginile noastre n'ar putea avea loc decât exclusiv problemele școlii rurale. O astfel de părere ar constitui o mare rătăcire. Dacă eu am subliniat necesitatea unei preocupări mai serioase și mai intensive cu problemele școlii sătești, am făcut-o răzimat pe rolul însemnat care are sub raport cultural, în dezvoltarea organică a neamului nostru. Pe de altă parte se știe, că de câțiva ani încoace nici una din instituțiile românești n'a trezit în măsură atât de largă interesul claselor sociale, ca școala primară, a cărei existență începuse să se clatine sub presiunea curențelor „hacatiste”, inaugurate de-o anumită pedagogie locală.

Astăzi ce-i drept suntem în situația de-a constata, că acest siroco școlar a pierdut din intensitatea sa tumultuoasă, și asupra școlii noastre plutește, ca un ușor linioliu, strălucirea trecătoare ce-o proiectează din sferele sale Treuga Dei. Dar tocmai având conștiința acestei stări de tranziție, trebuie să ne gândim cu atât mai stăruitor la chemarea sa din viitor și la direcția de educație generală, pe care i-o vor indica împrejurările schimbate.

Învățământul românesc însă nu izvoește numai din școala primară, ci el este susținut și dezvoltat prin o serie de institutii educative, cari stau sub conducerea noastră. Noi avem școlii civile de fete, gimnazii, licee, școlii normale (preparandii) și teologii, a căror statornică și întinsă activitate este nu numai importantă, ci și de cel mai mare folos pentru cultura științifică și progresul succesiv al poporului românesc. Ei bine, pre-

cât de redusă este informația publicului nostru privitor la școala primară, tot atât de puțină orientare sigură găsim și relativ la tipurile de școală amintite mai sus. Aceasta este o stare de lucruri foarte păgubitoare, căci lipsind legătura sufletească dintre școală și neam, ca postulatul fundamental al pedagogiei moderne, problema educației nu poate primi o rezolvire norocoasă și mulțumitoare. Dar în același timp trebuie să constatăm și al doilea fapt tot atât de adevărat, că această legătură lipsește chiar și între diferitele categorii de școlii românești, așa încât de-o unitate și armonie a învățământului nostru nici nu se poate vorbi. Sub acest raport merită să fie amintită activitatea însuflețită pornită de secția școlară a „Asociației” în 1914, care a infiripat cu sorți de izbândă lucrările inițiale, menite să concentreze pe membrii atât de risipiți și izolați ai corpului didactic, și să creieze omogenitatea de principii în direcționarea sănătoasă a învățământului și prin el a culturii românești.

E dureros, că împrejurările războinice au rupt firul acestor lucrări atât de necesare și folositoare. Revista „Transilvania”, care a fost decretată de organ al profesorilor și învățătorilor, încă și-a redus apariția regulată, astfel încât problemele multe și variate, scoase la suprafață de interesul activ al secției școlare, n'au mai putut fi discutate în publicitate, cu atât mai vârtos, cu cât toate revistele noastre precum și unele ziare de seamă au fost de asemenea silite, să-și sisteze apariția. Într-un astfel de împrejurări înființarea „Paginilor Literare” constituie o binefacere, răsărită din necesitatea organică de-a hrăni sufletul românesc. Prin aceasta s'a creiat în populus nostru didactic posibilitatea continuării acelei muncii didactice și pedagogice, care s'a inaugurat sub auspiciu atât de frumoase încă înainte de izbucnirea războiului universal. E adevărat, că o parte a profesorilor noștri a trebuit să părăsească catedra și să îmbrace tunica de spadasi eroici, jertfindu-se cei mai prețioși dintre ei pentru apărarea tronului și onoarea patriei. Cei mai mulți însă au avut norocul, să rămână acasă în atmosfera de seninătate științifică a școlii și a odăii lor de lucru. Oricât de mult ar apăsa asupra sufletului lor ororile însângerate și distrugătoare ale încăierării sălbatice dintre popoarele lumii, ei nu trebuie să-și suspendeze activitatea literară desfășurată cu atâta iubire în zilele de pace creatoare.

Pentru orice intelectual înzestrat cu atribuțiile distincte de intuiție, judecată și coborîre pe hârtie a simțirilor și gândirilor omenești înalte, este fără îndoială o imposibilitate morală, să trăiască vreme mai îndelungată în sferele contagioase ale unei inerții somnolente. Profesorii, prin chemarea lor plină de noblețate de-a servi umanitatea făurind suflete și caractere sculpturale, pe cari să le ridice cătră culmile vecinic senine ale științei liberatoare, au suprema datorie de a ține înălțat în permanență steagul luminii, oricât de sinistre ar fi furtunile, cari năvălesc peste vieța unui popor luptător.

Adevărații îndrumători ai unui popor sunt totdeauna scriitorii lui de seamă. La noi purtătorii de condeiu sunt în primul rând profesorii, acei oameni cari constituie prin excelență adevărata aristocrație intelectuală, chemată să lumineze cărările unui neam, ce-a fost osândit să trăească veacuri îndelungate în robia asfixiantă a întunecului. S'ar putea oare, ca în zilele grele de astăzi, când neamul nostru plânge și moare în urletul furios al luptelor satanice, când durerea își risipește ca un blăstăm gemetele sfâșietoare peste plaiurile și luncile satelor noastre, profesorii noștri, și în general corpul didactic, să rămână impasibili în fața acestei înfiorătoare drame, care strigă din toate colțurile? Desigur, că nu suntem îndreptățiți să preconizăm această bănuială. Dimpotrivă avem cea mai mare nădejde, că corpul nostru didactic de toate categoriile, înțelegând obligamentele multiple și înalte împreunate cu chemarea lui superioară, va trece prin retorta gândirii sale disciplinate problema războiului din punctul de vedere al pedagogiei românești. Profesori și dascăli vor studia cu răbdare și cu interes permanent influința simțitoare și variată, pe care o exercită războiul asupra școlii. Se vor face lucrări sistematice cu elevii privitor la împrejurările războinice, spre a se vedea cum judecă și interpretează ei faptele și evenimentele contemporane. Desemnuri și obiecte, făcute în orele de lucru manual tot sub inspirația actualității sângeroase, vor fi strânse cu grije și păstrate în muzeul școlar. Se va studia psihologia elevilor, sub raportul participării lor sufletești la tragedia fără precedent a omenirii.

O deosebită atențiune se va da influinței războiului asupra elevilor sub aspectul educației morale. A ceea ce înseamnă o au studierea dezvoltării sentimentului religios și simpatiei, considerațiile asupra frecvenței școlii, raportul dintre școală și părinți în cursul războiului, în ce măsură s'a apropiat școala de viața dela țară, ce experiențe s'au făcut în privința planului de învățământ și utilității practice a diferitelor materii. Merită să fie considerată strângerea legăturilor sufletești dintre dascăli și elevi sub durata războiului, și preste toate *prefacerea sufletească* generală, răsărită ca urmarea cea mai însemnată a stărilor anormale de astăzi.

Iată o serie nesfârșită de probleme, cari trebuie să fie supuse unor cercetări minuțioase din partea corpului didactic, atât în sala de învățământ, cât și în paginile acestei reviste, care chiamă pe toți purtătorii de condeiu la colaborație și activitate luminoasă. Cercetările profesorilor și dascălilor noștri privitor la actualitatea sângeroasă vor fi nu numai niște însemnate contribuții la psihologia largă a războiului, ci mai presus de toate vor servi ca prețioase izvoare pentru îndrumarea nouă și mai firească din viitor a învățământului românesc din Ardeal și Ungaria.

1915. În piața Sf. Ștefan din Viena.

H. Larwin.

1915.

Fr. Wacik.

Filologie.

Notițe etimologice.

Bârsa. E neîndoios, că pe teren lingvistic compatrioții noștri unguri lucrează cu mai multă râvnă și cu mai mult sistem decât noi, stându-le la îndemână mai multe reviste de specialitate, subvenționate de deosebite societăți științifice. Și, cum în lingvistica aceeași particularitate fonetică, morfologică, lexică ori sintactică poate să intereseze în același timp două ori mai multe popoare învecinate, e natural, ca anumite rezultate, la cari ajung ei, să aibă oarecare interes și valoare și pentru noi. Acestea ar trebui relevate de câte ori se ivesc.

De astădată îmi iau voie eu să fac cunoscut un articol de deosebit interes pentru noi, scris de unul dintre cei mai de seamă filologi (slaviști) unguri, Melich

1. *Burza* (ZW. 1218: „*terram de Burza*”, 1222: „*terram Burza*”, 1222: ad ortum aquae, quae vocatur *Burza*”; declinat latinește în 1232: „*terram Burze*”);

2. *Bursa* (ZW. 1222: „*terram de Bursa*”);

3. *Burcia, Burcya* (ZW. 1240: „*in Burcia*”, 1385: „*de Burcya*”);

4. *Borza* (ZW. 1211: „*terram Borza.... terra Borza*”, 1212: „*cruciferi de Borza... de Borza*”, cel din urmă exemplu de acest fel fiind din 1373: „*in Borza*”; în genitivul latinesc din 1231: „*terram Borze*”, 1225: „*in terra Borze*”; cu greșeală de scrisoare de mai multe ori: „*terra Borza*”, „*terram Borze*”);

5. *Borza* (ZW. 1349: „*terrae Borza*”);

6. *Buresza* (ZW. 1407: „*de districtu Buresza*”);

7. *Barcza* (*Székely Oktár*, I. 1484 1568: „*terra Barcza*”, *ibid.* III. 75: „*molendina terre Barcza*”).

Sasii numesc râul amintit *Burzen*, iar ținutul *Burzenland* (z=ung. cz și r.). Mai de mult numele sâsească

Intr'un spital din Viena.

D-na cons. min. Gramatovici și dșoara Zoe Munteanu ca samarinence.

János, care împreună cu distinsul poliglot Gombocz Zoltán a început să publice un foarte bun dicționar etimologic unguresc. Articolul e intitulat „*Barcza, Barczaság, Bärcza*” și s'a publicat în revista *Magyar Nyelv*, XI (1915), No. 6, pp. 241–245, iar traducerea germană a lui a apărut în același timp în săsescul *Korespondenzblatt*.

Autorul, după ce constată că numele râului ardelean *Barcza* și al ținutului numit *Barczaság* (r. *Bârza* și *Tara Bârsei*, s. *Burzen* și *Burzenland*) trebuie despărțite de numele de localități *Alsó-* și *Felsőbarcza* din com. Abaujtona și de *Kis-* și *Nagybarcza* din com. Borsod, cari prezintă o dezvoltare fonetică de tot deosebită: *Borcza* (1194: *Terra Borcha*, Csánki, I. 169) > *Barcza* > (s.XII–XVII) > *Bärcza*, trece la documentele, în cari se pot întâlni numele ardelenesti, și constată, că în documentele latino-ungurești publicate în *Urkundenbuch*-ul lui Zimmermann-Werner, etc., *Barcza* se găsește scris:

fost și *Burtza* (cîr. *Székely Oktár*, IV, p. 142, 1600: „*durch Burtzaland*”). Fiindcă în limba sâsească ardeleană germanul apusean *u* înainte de *r+z* de obicei rămâne neschimbat, așa de pildă cuvântul *kurz* „scurt” se rostosește totdeauna cu *u* (cfr. Kisch, *Bisztritzer Mundart*, 21, A. Scheiner, *Die Mundart der Sieb. Sachsen* 8. § 7.), urmează că *Borza, Barza* documentelor nu poate fi formă sâsească ardeleană.

Ce privește numele românești, constată următoarele:

După Lipszky, *Repertorium*, râul numit ungurește *Barcza*, sâsește *Burzen*, se numește românește *Barcza* (după dl Melich, cct. *Burta*). Dar el mai are și numele *Bârza* (v. Tiktin, *Dict. rom.-germ.*, p. 193), iar ținutul e numit *Bârșia* (sic), *Tara Bârșei* (Tiktin, *ibid.*). După Tiktin originea acestui nume e necunoscută. Dar e probabil, că această formă fonetică o au Românii încă de prin

s. XIV. Cel puțin aceasta o dovedesc documentele slavone date de deosbiți voievozi munteni (v. Dr. I. Bogdan, *Documente și regeste*, Buc. 1912), în cari cetim din 1375—80: „prăgarem Brașevskim i Raz'novcem i vāsei zemli Brāseⁿskoi¹)” = pârgarilor brașoveni și rāsnovenilor și întregii Bārse (v. acest document slavonește în Sbornik-ul bulgar XIII, 47), din 1431—33: „zemli Brasi²” = Țării Bārsei (Sbornik XIII, 49), din sec. XV: vāsei Brāse” = întregii Bārse (Sbornik XIII, 60), din sec. XV: „ot zemle Brāse” = dela Țara Bārsei”, (Sbornik XIII, 88) etc. Deci în aceste documente Țara Bārsei e numită: zemlja Brāseⁿaskaja, zemlja Brasy (i) ✓ Brāse, Brāsa. Iar Brāsa acestor documente slavo-române poate fi tocmai forma ortografică a rostirii românescului Bārsa.

Recapitulând deci constat, că ardeleanul unguresc *Barcza* prezintă în șir istoric următoarele forme fonetice: *Bursza* (scris *Burza*, *Bursa*: s. XIII) ✓ *Burcaza* (scris *Burcia*, *Burcya*: s. XIV) > *Borsza* (scris *Borza*)

În privința originii cuvântului unguresc, cu deosebitele sale forme, Melich acum își părăsește părerea de mai înainte (*M. Ny.* I. 103), că adevărat: *Barcza* e de origine bulgară; în privința originii e identic cu dacul *Berzovia* (= *Berzava* de astăzi, afluentul Timișului) din Tab. Pentingeriana. Amândouă numele sunt derivatele adjectivului *berz, slav *brāza* („iute”)².” Și adaugă textual:

„Acum, când cunosc mai bine dezvoltarea fonetică a numelui râului *Barcza*, am convingerea, că vechiul unguresc *Bursza* nu poate să fie împrumutat din femininul adjectivului bulgar *brāza „iute”, ba peste tot nu poate fi de origine slavă. Bănuiesc că *Olt*, *Sztrigy*, *Szamos*, *Ompoly*, *Barcza*, *Temes*, *Maros*, *Körös*, *Zsil* sunt din limba, din care e și numele râului *Abrud* și al orașului *Abrudbánya*. Iar acesta, după părerea mea, în limba ungurească e de origine dacică, și din ungurește a străbătut în românește, v. *Et. Sz.* Numele de râuri amintite mai sus toate sunt rămășițe dacice în ungurește; și toate până la unul au ajuns din ungurește în românește și în

Jurământul soldatului: „...prin apă și prin foc.”

Al. S. Iorga.

✓ *Borceza* (s. XIII—XIV) > *Barsza* (scris *Barza*) ✓ *Barcza* (scris *Baresza*, *Barcza*: s. XIV—XX). Din vechiul unguresc *Burcaza* și-au împrumutat Sașii *Burzen*-ul lor, iar din *Borsza* au făcut Românii *Bārsa* (cfr. *hordó* > *hărdău*, *szorg-ani* (szorgalmas) > *sărgui*, *polgár* ✓ *porgár* > *pârgar* scris în documentele slavo-române *prăgar*—). Din sășescul *Burzen* și din *Burza* (cit. *Bursza*) al documentelor latino-ungurești adevărat nu s'ar fi putut naște românescul *Bārsa*, căci lat. *ur* + consonantă a rămas neschimbat: *cursus* > *curs*, *furnus* > ar *lurnu* „Bäckofen”, *furca* > *turcă* „Spinnrocken”, „Hengabel”, *sursum* ✓ *susum* > *sus*, etc.

¹) Transcrierea obișnuită am apropiat-o, cât am putut, de ortografia românească. Astfel am scris *s*, dar *z* în loc de *j*, pe care l-am păstrat pentru *i* (scurt), etc. Aceasta pentru a încunjura anumite greutăți tehnice. Specialiștii vor ierta aceste abateri, pe cari cred că le vor înțelege fără multă osteneală.

²) Caracterul tipografic slav corespunzător lui „ä” s'a tipărit pretutindeni cu „ã”, iar e^o = e cu ic.

săseasca ardeleană. Astăzi n'am atâtea cunoștințe de limbă dacică, încât să-mi pot dovedi definitiv această presupunere, dar observ și acum, că această presupunere e rezultatul studiilor mele mai îndelungate și amănunțite. Deocamdată cetitorul să se îndestulească cu aceea, că vechiul unguresc *Bursza* > *Borsza*, etc., din care a rezultat actualul *Barcza*, în ungurește a venit din limba dacică; și în românește și săsește a străbătut din ungurește”.

Admit fără îndoială originea dacică a numelor râurilor *Olt*, *Streiu*, *Somes*, *Ampoiu*, *Bārsa*, *Timiș*, *Mureș*, *Criș*, *Jiu* și *Abrud*, dar în privința celor spuse despre numele românesc al *Bārsei* și despre trecerea acestuia din o limbă în alta am oarecari nedumeriri, și m'as

²) Și după W. Tomaschek e cuvânt traco-dac, dar înțelesul îi e „Birkenbach”, cfr. sl. *bre^oza* „Birke”, etc. v. *Sitzungsberichte Bd. CXXXI*, 59 Wien.

bucura mult, dacă dl Melich, cu un prilej binevenit, ar putea și ar binevoi să mă lămurească.

Observ deci următoarele:

1. Numele românesc *Burza*, dat de Lipszky, nu se va ceți săsește cu *u* în loc de *â*: *Burta*, cum l-a scris ei și cum ne recomandă dl Melich, ci: românește: *Bârta* (cfr. *Rumân*, care în graiul Sașilor se schimbă în *Rumun*, iar al Ungurilor în *rumuny*, etc.).

2. *Bârta* și *Țara Bârsei* (ung. *Barcza* și *Barczaság*, s. *Burzen* și *Burzenland*), ca și numele de localități *Bârta* (ung. *Berza*) din com. Arad, *Bârta* (u. *Dabjoniutalu*) din com. Sălăgiu, *Bârsana* (u. *Barczántalva*) din com. Maramureș, apoi probabil *Bârsău* (u. *Berekészó*) din com. Hunedoara, *Bârsău* (u. *Nagyborszó*) din com. Solnoc-Dobâca, *Bârsăul-de-jos* (u. *Alsóberekészó*) și *Bârsăul-de-sus* (u. *Felsőberekészó*) din com. Sălăgiu, *Bârsăuta* (u. *Kisborszó*) din com. Solnoc-Dobâca, negreșit trebuie despărțite din punct de vedere fonetic de numele râului *Bârzava* s. *Bârzova* (u. *Berzova*), afluentul Timișului, și al râulețului *Bârzasca* (u. *Berzászka*) din com. Caraș-Severin, precum și al localităților *Bârza* (u. *Börza*) și *Bârzasca* (u. *Berszászka*) din com. Caraș-Severin și *Bârzava* s. *Bârzova* din com. Arad³⁾. Chiar dacă și pentru acestea din urmă am putea presupune un prototip dacic cu — s —, după ce vechiul *Berzovia* se găsește scris și *Bersovia*, acest prototip cu vremea a trebuit să fie apropiat de etimologia populară la slavul *brāza* „iute”. În forma lor actuală *Bârta*, *Bârzasca* și *Bârzava* s. *Bârzova* nu se pot despărți de slavul *brāza* „iute” și în limba românească astăzi trebuie considerate de origine slavă, venite probabil prin mijlocirea Bulgarilor ori a Sârbilor (cfr. *Brzava* pe valea *Lim-ului*, etc.).

3. Nu e nici o deosebire fonetică între numele râului și al tinutului *Bârta*. Acel *hápax legomenon* *Bârsău* dat de Tiktin după Miron Costin (Kogălniceanu, *Let.* I. 360) cred că e greșală de coniare, sau chiar de tipar, și trebuie citit *Bârsia*, deci e tot *Bârsău*. Ostea Ghinea Vodă au luat atunci în Țara Brașului, ce se cheamă *Bârsia*, trii pâlânci”, căci ceva mai la vale pe aceeași pagină citim: „Den Țara Bârsei au părăsău ostile pfer midilocul (sic, = „mijlocul”) Ardélului”, iar genitivul *Bârsei* nu poate avea decât nominativul *Bârta*.

4. După cum singur dl Melich constată, forma cea mai veche e cea cu — s —. Dintre limbile de acum nu mai limba românească mai are numele *Bârsei* cu — s — unguerește e *Barcza*, iar săsește *Burzen*.

Nu înțeleg acum de ce limba, care păstrează forma cea mai veche atestată de documentele latino-ungurești (ca să nu mai vorbim de cele slavo-române de dată mai târzie, deși putem să atribuim chiar curat numai întâmplării împrejurarea, că de acestea nu se găsească mai curând decât la sfârșitul sec. XIV), a trebuit să împrumute cuvântul din alta, care prezintă o formă mai nouă. Apoi dat fiind, că străinii nu pot rosti vocala *â*, care în limba românească e de o proveniență foarte veche⁴⁾, iar scriitorii documentelor erau străini de limba românească, întocmai ca și Lipszky, oare nu e cu puțință ca variantele date de ei să fie încercări de a reda în rostirea proprie limbii lor și în literetul latin, care nu are semn anume pentru acest sunet, numele românesc al *Bârsei*? Oare românescul *Bârta* n'ar fi putut da naștere unguerescului *Bursza* > *Borsza* > *Barcza* (cfr. *Rumân*

> *rumuny*, *mâncare* > *munyekâr*; *fârtat* > *fârtat* > *fortât*; *vârcolac*, pl. — *ci* > *vârkulács*, etc.) și săsescului *Burzen* (cfr. *Rumân* > *Rumun*, *mâncă* > *muncă*, etc.)? Aceasta cu atât mai mult, deoarece:

5. Dintre cele trei limbi, în cari se găsește numele râului, dela care se trage cel al tinutului vestit odinioară pentru oierit, pentru „bârsanele” sau „bârsăncile” cu coadă scurtă și lată, „bune de lăpte, dar slabe la lână”, lână țigaie numite tot „bârsană”, singură limba românească mai numește, cum am arătat mai sus (p. 2), tot *Bârta* încă două localități, iar cu derivatele acesteia (*Bârsana*, *Bârsău*, *Bârsăuța*) mai multe, și are *bârta* ca nume comun pentru a însemna: „lopăteica cea perpendiculară și ca de un lat de mână de lată, care îmbină grindeiul cu plazul și n'are e întărită partea dinainte a cucureii (= cormanci). Ea servește spre slobozirea sau ridicarea plazului dimpreună cu fierul cel lat, anume că plugul să intre mai puțin sau mai adânc în pământ” (v. Pușcariu, *Dictionarul limbii române*, p. 503; Tiktin, *I. c.*, îl traduce cu „Griessäule”, „Scharbaum”, „Sech-”, „Kotterholz am Pfluge”.

Frunzulică de mătăso,
Porniul cu plugu' de-acasă,
Mă suiu în deal pe coastă,
Ca să-mi trag și eu o brazdă;
Scoase dracu' o nevastă,
Când pornii și eu o brazdă,
Eu cu ochii la nevastă,
Plugu' mi-o ieșit din brazda...
Eu cu ochii după dansa,
Mi s'o rupt plazu' și bârta.

(Șez. III, 58b/30).

Ce e drept, nici Pușcariu (*I. c.*), nici Tiktin (*I. c.*) nu no dau etimologia acestui cuvânt. În lipsă de izvoare suficiente pentru limba vechilor Daci, de bună seamă nici unul din ei n'a vrut, să se aventureze în presupuneri nebazate pe fapte lingvistice, cari nu se pot trage la îndoaie.

Nar să examinăm puțin părerea amintită mai sus a lui W. Tomaschek, după care numele râului *Bârta* ar însemna „Birkenbach”, căci poate să fie chiar cea ade-

mărată și să ne lămurească de-ajuns atât în privința etimologiei acestuia, cât și a *bârsei* dela plug. Dacă ne gândim, că în vremile vechi *bârta* plugului putea să se facă de obicei din lemn de „mesteacăn” ori de „frasin”, care se întrebunțează în rotărie, deoarece e destul de tare și nu creapă, am putea să admitem ca prototip al acesteia o formă traco-dacică a vechiului indic *bhurjas* „Art Birke”, care a putut să aibă o formă cu — s —, apropiată de derivatul latin *fraxinus* „Esche”, nu cu — z — ca în derivatele slavice (*berza* > r. *berza* „Birke”, rut. *beréza*, bg. *bréza*, skr. *bréza*, sl. *bréza*, ceh. *briza*, p. *brzova* „Birke”, etc.) ori cu — k — ca în cele germanice (v.-g. *pirihha*, *bircha*; v.-e. *beorc*, *birce* „Birke”; g.-n. *burke*, *borke*; v.-isl. *bookr***); lit. *bėrz'as* „Birke”; *birz'lis* „Birkenzweig”). Analogii de acest fel mai avem. Astfel, de pildă, „artar” se numește nu numai arborele, ci și o parte a războiului de țesut: „bățul (de lemn de artar), care ține brăghele, numit în alte părți *brăglar(e)* (Oltenia), *jug* (Maramureș) sau *bățul vatalelor*” (v. Pușcariu, *o. c.*, p. 272), ș. a. Obiectul așadar a putut să se numească după lemnul din care s'a făcut.⁵⁾

**oc = *o* cu *e* mic dedesubt.

³⁾ v. S. Moldovan și N. Togan, *Dictionarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria*, Sibiu 1909, p. 18. — *Bârzăști* (u. *Barzest*) din com. Bihor pare a fi derivatul lui *Bârta*.

⁴⁾ De pildă trecerea grupei lat. *an* la *ân* e mai veche decât întâlnirea cu Slavii (sec. VI), căci *a* slavon accentuat urmat de *n* s'a păstrat intact, afară de cuvintele: *impân* < p.-sl. *jupanu*, *smântână* < p.-sl. *sumentana*, *stăpân* < p.-sl. *stopanu*, *stână* < p.-sl. *stanu*. „Ces formes doivent avoir pénétré de bonne heure en roumain, avant que le passage du groupe *an* lat. à *ân* se soit définitivement accompli”. (Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, t. I, Paris 1901, p. 271.)

⁵⁾ Cuvinte grecești culese cu caractere tipografice latine.

⁵⁾ Tocmai întors s'a întâmplat la *jugastru* „acer campestre”, pentru care trebuie să presupunem o formă **jugaster*, — *astrum*, derivată din *jugum* (> r. *jug*), deoarece din lemnul acestui arbore se făceau juguri; o formă paralelă este gr. *zūgia**) „sorte d'orme” care, după mărturia lui Vitruviu, II, 9, se numia astfel, pentru că din el se făceau juguri (v. I. A. Candrea și Ov. Densusianu, *Dictionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, p. 138—139).

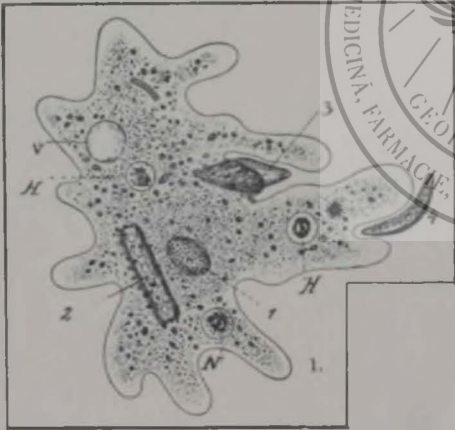
*) În lipsă de caractere tipografice grecești, cuvântul s'a cules cu cele latine.

Râul *Bârza* „Birkenbach” la rândul său ar fi fost numit astfel, fie în urma împrejurării că izvorăa lângă niște „mesteceni” ori „frasinii”, fie după forma albăie sau cursului său, care s'a putut asemăna cu o *bârșă* de plug, căci multe râuri și-au luat numirile dela deosebite însușiri ale lor (cfr. *Prahova*, *Bistrița*, etc.). Numele ținutului *Tara Bârsei* deci ar putea să însemneze ori „Tara Mesteacănului s. Mestecenilor” sau, mai bine, „Tara Frasinului s. Frasinilor” (cfr. *Mestecăniș*, *Frăsinis*, *Făget*, *Nucet*, etc.), ori „ținutul râului care se aseamănă unei *bârșe* de plug”.

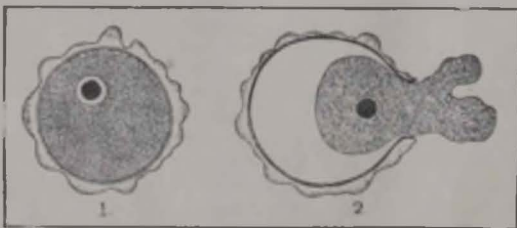
Mai adăugem apoi, că *bârșă* plugului se numește în multe locuri *bârță* (v. Pușcariu, *ibid.*, Tikin, l. c.), deci toemai cetirea pe care o recomandam pentru *Burza* lui Lipszky, din care s'ar putea explica ușor ungurescul *Barca* și sășescul *Burza* și *Burzen*.

6. În sfârșit, dacă dl Melich admite originea dacică a numelui râului și al ținutului pus în fruntea acestei notițe, fie ea cea bănuită de Tomaschek, ori alta, dar nu admite împrumutarea ungurescului *Barca* și *Barca-săg* și a sășescului *Burzen* și *Burzenland* din românescul *Bârza* și *Tara Bârsei*, din pricina că pe timpul venirii Ungurilor și a Sașilor nu ar fi putut să fie Români pe aceste plajuri; apoi, dacă Ungurii veniți în secolul al IX-lea și Sașii veniți mai târziu n'au împrumutat aceste nume nici dela Slavii veniți în secolul al VI-lea: care popor să le fi păstrat până în secolul al IX-lea, împreună cu numele de origine dacică a celorlalte râuri, despre cari a fost vorba mai sus? Goții și Gepizii? Ori să fi fost Daci neromanizați până la venirea Ungurilor? În Melich ne e dator cu răspunsul.

Dr. Nicolae Drăganu.

Amoeba proteus mărită de 100 ori. N = nucleu; V = vacuolă; H = balonașele în cari se adună hrana; 1, 2, 3, 4, animale și infuzorii răpite. (Vezi art. *Lumea microscopică*, pag. 88.)

Amiba în timp de secetă sau iarnă. (Vezi articolul: „Lumea microscopică” pag. 88.)

ISTORIE.

Activitatea ziaristică a lui Andreiu Murășan.

De Dr. Ioan Lupas.

Vieța și activitatea poetului Andreiu Murășan a fost studiată până acum în două disertații ungurești (de dd. Valer Braniste și I. Rațiu) și într-o lucrare, apărută la 1900 în Blaj.^{*)} Date mai amănunțite și mai precise, cu privire la activitatea lui de ziarist, nu se găsesc însă în aceste lucrări. Doar în cea din urmă se indică, în general, că Andreiu Murășan a colaborat la „Gazeta de Transilvania”, la „Foaia pentru minte, inimă și literatură”, la „Telegraful Român” și la *unele foi din România (?)*, muncind ziua și noaptea „cu sdruncinarea sigură a sănătății”.

Dar ce anume a publicat Murășan în aceste ziare, în afară de cunoscutele sale poezii, de ce cuprins sunt articolele lui, cari sunt calitățile sau defectele lor stilare? Asupra acestor chestiuni, adevărat că era mai greu a da lămuriri precise, deoarece partea cea mai mare din articolele lui Murășan, fiind nesemnate, au rămas și vor rămănea îngropate în mulțimea anonimă a produselor ziaristice, cari nu n'ai pot avea pretenția sau speranța de a li-se statori, vreodată, cu toată certitudinea autorul.

Și, pentru cunoașterea deplină a individualității lui Murășan, e ușor de înțeles, că ar putea să aibă oarecare importanță și descoperirea acestei părți necunoscute a activității lui. Ar contribui la o apreciere mai multilaterală a activității lui literare și culturale.

În coloanele „Gazetei” și ale „Foi pentru minte” se găsesc și câteva articole semnate a. m. sau a. m-n, a căror obârșie e prin urmare sigură. În ele se manifestă tendința de a scrie pe înțelesul poporului, sunt deci mai scurte de latinisme decât restul scrierilor lui Murășan. Astfel în „Gazeta de Transilvania” (din 1845 nr.ii 76, 80) se găsește un lung „articol începător” despre „Proprietate (avere, moșie)” scris de Andreiu Murășan (semnat a. m. n.), care pornește din cuvântul Evanghelistului Mateiu: „Vulpile au vizuini și păsările cerului au cuburi; dar fiul omului n'are unde să-și plece capul”; după o sumă de constatări și sfaturi adresate poporului, sfârșite astfel:

„Dar pentru cine scriu eu acestea? Pentru poporul cel de rând, cătră care mi-am îndreptat vorbirea? Ah, acum îmi vine aminte, că el nu mă aude, el nu știe ceti, el nu-mi înțelege dorințele mele ce port pentru a lui fericiire. Pe el împrejurările l-au învățat a suferi, iar nu și a descrie patimile și suferințele, ce ecarcă! Abia îl auzi din când în când răsufând câte un suspin prin un vers de jale. El ascultă cu toată inima, când îi rosteste cineva ori din ce prileji câte o învățătură folositoare. Suspina și lacrimăază, când îi spui, ce au suferit în timpurile trecute și se arată gata a-ti primi sfatul cel bun, mai ales, dacă nu uita a i-l aduce mai adeseori în minte. Dacă îi descrii viu urmările, ce noate avea întăziera: însă totdeauna privește la pilda ta și numai atunci îți urmează sfatul și învățătura, când te vede strălucind înainte-i cu pilda și îmbărbătarea. El este oaic blândă, care urmează manuducerea păstorului său” etc.

Iată deci un pasai întreg scris de Murășan în terminii curați ai graiului popular! Singur latinismul *manuducerea* face aici impresie neplăcută, fiind nepotrivit și ușor de înlocuit cu termenul popular corespunzător. În coloanele „Foi pentru minte, inimă și literatură”, unde Andreiu Murășan avea obiceiul să facă reflexiuni critice asupra poeziilor și novelelor intrate la redacție, găsim și observări, din cari se vede, că Murășan nu era prea mare prietin al purismului limbii românești. În numerii

Notă: În acest an se implinesc 100 ani dela nașterea poetului Andreiu Murășan.

*) Vieța și operele lui Andreiu Murășan, studiu istoric-literar” de Ioan Rațiu, profesor, Blaj 1900.

25 și 26 ai „*Foii*” din 1838 publică Meletie Drăghici o novelă, intitulată: „*Focul amorului*”, în care e vorba de doi îndrăgostiți fără noroc: „Amanta Lucreția” ia venin, iar „amantul Aurelian” se pușcă pe mormântul ei, și astfel neputând fi laolaltă în vicață, moartea îi împreună. La sfârșitul novejii adaugă Murășan următoarea observare: „Cumcă domnei autor se încearcă a da în limba noastră descrieri romantice originale, mă bucur, dar cumcă eroilor și eroinelor sale da însușiri de acestea, care atât în privință morală, cât și amăsurat maniere școalei de acum poetice, nici de cum nu se potrivesc cu veacul nostru, de aceasta imi pare foarte rău”. Într-un loc autorul novejii a scris această frază: „Adrian... a fost *invins* cu lucru *necăpetit* a se întoarce acasă”. Murășan îl muștră pentru expresiunile nepotrivite, scriind: „Vezi cum ne perdem orbii de așa numitul *purism al limbii*?”

Aici vrea să zică autorul: a fost *silit* cu lucru ne-săvârșit sau neisprăvit a se întoarce acasă. E deosebire multă între a *sili* și a *învinge*; *căpetit* (adecă rupt capul spre pildă dela mac) și săvârșit”.

Cu reflexiile sale critice și-a câștigat Murășan și un dușman, adevărat că nu tocmai periculos. Publicând în nr. 26 al „*Foii*” din 1844 un articol intitulat „*Câteva reflexii asupra poeziei noastre*”, și-a permis a critica pe Vichentie Babeș, care începuse a scrie versuri ca acestea:

„Nici visat
Nici cugetat —

Am cândva eu, zău de tine” etc.

V. Babeș, care era pe atunci „*cleric în cursul III*” la seminarul din Arad, simțindu-se atins, trimite la redacția „*Foii*” o „*Critică în reflexiile asupra poeziei noastre*”. Publicându-se această critică în nr. 44 și 45, Murășan răspunde în numerii următori prin o „*Duplică*” (asupra poeziei), în care arată, că a publicat reflexiile sale din nr. 26 îndemnat de redacție, care a simțit „a e *momentul criticii*, iar de altă parte „*motivat de cugetul cel creștinesc de a îndrepta abaterile deapropelii*, când era convins, că acela se află în rătăcire”. Și deaceia „un școlar dela Arad, anume Babeș, care încă era scutar, publică palestreii... se optni a-i renfrange reflexiile, scoțându-le de unilaterale și fără fundament, ba într-un loc — cu delicatete de student — îl scoate (pe Murășan) de nedrept și lipsit de simțul onoarei, pentru că a scris: „O strofă bună, două rele”. În sfârșit îi spune, că nu numai l-a atins, ci i-a și detras”.

În critica sa mai spunea Babeș, că pretuiește pe Murășan ca poet român, când „Românii cea mai mare lipsă de literați au” și că el n'are nimic nici contra „mulțelor învățături, pe cari Dumnealui (M.) se mândrește a le avea; însă inchipuirile și socotintele Dumnilui cele foarte unilaterale și fără fundament, cărora în numitele reflexii vază de legi absolute și excepții nesuferinde și încă în unele locuri cu un ridicol despotism a le da se nevoește — acestea nu-i fac mare laudă”. Murășan „se vede a avea foarte întunecat conțet despre poezie”. Căci e de părere, că „traducția elasicilor să se facă cu versuri de cele albe”, prin ceeace — după judecata lui Babeș — s'a făcut de ris, căci decât o așa șchiloadă de versuri mai mult plătește o simplă puternică proză”.

Murășan și-ar fi putut cruța osteneala de a mai răspunde la vorbele nęcăjite ale neastămpăratului școlar din Arad. Dar el mărturiseste, că din două motive s'a simțit îndemnat să răspundă și anume: 1. ca să nu se amăgească de critica lui Babeș și alți tineri nevinovați și 2. din milă față „de unii puțin cetitori, prietini ai *versificatorului* rănjit, cari de ar afla plăcere și gust la absurdități... în privința versurilor, ar deveni într-o categorie cu țărănul din poveste, ce nu se multămea altfel decât cu laptele afumat, la care îl dedase femeea cea dintâi”.

Murășan stabilește, în următoarele 4 puncte însușirile și cunoștințele, pe cari trebuie să le aibă cine vrea să scrie poezii în limba română:

1. „Înainte de toate vom cere dela un poet *candidat*, cum se numește studentul meu, să știe *gramatica limbii române*”.

2. „Se cere dela un poet român, ca să fie cunoscut cu geniul și natura limbii românești, să știe cu ce limbi este aceasta înrudită și care din acestea îi poate *subministra* vre-o analogie sănătoasă”. — Babeș a adus ca modele pe Germanul *Schiller* și pe Maghiarul *Illés Pál*. Murășan îl sfătuieste, să dea pace lui *Schiller* și limbii lui, „cu care nici a simpatizat și nici că va simpatiza Românu l vreodată, și care, ori din ce punct de vedere va fi privită, este depărtată de a noastră, cât cerul de pământ și aspră pentru urechile Românu l și pentru toate celelalte popoare romnice. Spre adevieria zisei aduc de martor pe însuș Germanul *Buterbek* în estetica sa literară, unde el recunoaște, că gloata de consonante aspre și clătănitoare, grămădite în limba germână unele peste altele, sună neplăcut”.

3. „*Pretind*, ca numai acela să scrie versuri, pe care natura l-a dăruit cu urechi sănătoase.

Precum la muzică se cere un auz deosebit, fără de care nu se poate păși mai departe: tocmai așa se pretinde și în poezie un auz foarte suptre, fără de care fie ori și ce talent, înaintare nu va face”.

4. „Să deosebiască tinărul foarte bine între limba latină, și între cea română, când vine vorba la *cădinte* sau *rime*; căci latinii n'au întrebuințat cădintele; știm bine, că exametrii leonini. — cari seamănă a cădinte: *Contra vim mortis non este medicamen in hortis* — nu-i puteau suferi poeții lor clasici”.

În reflexiile sale asupra poeziei pe Murășan îl pedepsea mai mult forma, decât fondul poeziei. Deaceia spune lui Babeș, că i-a făcut observări mai mult privitor la veșmântul din afară al poeziei, la vers, ca „să te poezii învața, cum să clădești versul”.

Asupra părerii lui Babeș despre versurile albe scrie Murășan: „De vreme ce vaz, că feciorașul n'are nici idee de versuri albe, datorita creștinească mă face să explic lucrul acesta cevaș mai pe larg”. Și îl explică, citând asemenea versuri din *Byron* (*Manfred*), tradus de C. A. *Rosetti* și din *Sandra* a VIII-a a lui *Antioh Cantemir*, tradusă de A. *Lănciu* și C. *Negruzzi*.

Mar amăritește și preceptele horatiane:

„*Multa tulit, fecitque puer, sudavit et alisit*
și *honnum premantur in annum*”.

Revenind iarăș asupra versurilor lui Babeș, le critica cu asprime meritată, arătând, cum „candidatul de poet” a încercat să preamărească pe *Șincai* în versuri ca cele următoare:

„*Divul bărbat, ce cronica română
Care a'nmurgise, scoase la lumină
Ce pe Români ca soarele 'ncălzi n'Mai
Fi iertat Șincai...*”

Murășan spune, că aceste versuri sună cam așa:

„*Sărută-mă lele 'n spate,
Să-ți dau bulgăr de iască...*”

Apoi exclamă Murășan: „*Sărmanul Șincai, ce clar și deslușit scria el în viață! și ce confuz vreau să-l laude unii bănăteni, încât doar' nici pe sine nu se înțeleg!*”

„*Stai pe loc poetule!... Mai întreb odată, oare meritat-a limba noastră română o astfel de batjocură? Mă prind, că de ar răscoli cineva toate scrierile răposatului Pralea, tot nu ar afla ceva asemenea!...*”

„În sfârșit declarăm în fața publicului, că noi cu renoitele noastre reflexii nu cugetăm a descuraja pe nici un talent, ci mai vartos a-l ageri.

Dacă noi am fi așa răi la inimă, cum propune D. Babeș, am fi zis îndată la început pentru totdeauna cu *Virgilie*:

„*Frange puer calamos et inanes desere musas
Et potius glandes rubicundaque collige corna;
Duc ad mulctra greges et lac venale per urbem
Non tacitus porta! Quid enim tibi fistula reddet
Quo tutere famem...* (Ecl. IV. 23).

Desvoltarea ulterioară a arătat, că Murășan ar fi putut să-i adreseze școlarului din Arad și „candidatului de poet” Babeș chiar dela început, în toată liniștea, sfatul cuprins în aceste versuri latinești, căci n'a fost ursit să ajungă niciodată un favorit al muzelor. (Va urma).

ȘTIINȚĂ POPULARIZATĂ.

Lumea microscopică II

De Victor Stanciu.

Amiba.

Amiba este o nemuritoare puțin cunoscută. Trăiește în apa de pe fundul bălților, printre firicelele de nisip, în locuri umede, și își târâie viața neobservată și nevăzută de ochii omenesc nelarmat.

Dar, să luăm un strop de apă din fundul bălților și să îl privim prin ochelari măritori, prin microscop! Întâiu nu ne vine să credem ochilor: în lumea picurului de apă este o mișcare vie. Ființe mici, nebăgate în seamă, își încrucășează căile în picurul de apă din microscop, aleargă, fug în toate părțile, se întorc și aleargă din nou, „după afaceri”. Numai un colț ne pare nemișcat. Infuzoriile, cum se numesc aceste mici ființe, coalesce acest colț, și dacă cumva a pus-o păcatele pe careva să innoate spre acest loc, rămâne nemișcată, incremenită, iar colțul nemișcat de până acum începe să se miște încet și tacticos: își întinde niște ramificații-mâni și încorporează infuzoriul nenorocit și neprecaut. Privim mai deaproape, și vedem, că colțul nemișcat este un globuleț de materie siculoasă și transparentă, este o *amibă*.

Corpul amibei constă din o materie siculoasă și transparentă numită *protoplasma*, în care se pot vedea mici globulețe și puncte mai întinse. Dintre

După ce a trăit o vreme oarecare și s'a mărit, se găndește și la înmulțire. Și aceasta o face fără căsătorii nenorocite și fără procese de divorț: Nucleul (N fig. IV.), care este în capul tuturor funcțiilor vitale, se desparte în două părți, vacuolele (V) de-așezate se despart în două și în urma acestui proces îi urmează și protoplasma. Un animal s'a despicat în 2 animale.

Până când la viața noastră este atât de complicată și greu de înțeles legătura dintre generații, putem cu ușurință vedea la amibă, că generația copiilor este continuarea directă a vieții părinților. Părințele se desparte în 2 copii și așa trăiește mai departe, ca peste câteva zile să se despartă din nou. Și dacă ne dăm bine seama vedem, că nici nu putem vorbi despre părinți și copii, căci aceeași viață, aceeași substanță vie, s'a despărțit în două, și luând o altă formă trăiește mai departe. — Toate calitățile și toate scăderile părinților trec în generația copiilor.

Noi încă suntem numai o zală în lantul nesfârșit al generațiilor și am moștenit dela părinți și strămoși toate calitățile și scăderile lor. Tu, care cetesti aceste rânduri, trăiești în prezent viața strămoșilor tăi din trecut, și această viață, pentru care tu ești numai un depozitar, va trece în generația copiilor și nepoților tăi. Toate greselile tale le vor ispăși copiii tăi, precum greselile strămoșilor le ispășim noi.

Nu căuta numai greselile tale, căci atunci, dragă domnișoară, nu vei găsi motivul, pentru care

Amoeba limax mărită de 500 ori.

Amiba se înmulțește.

acestea cele mai însemnate sunt *nucleul* (N) sau centrul funcțiilor vitale, și câteva vacuole (V, H) sau baloane de aer și apă. (Vezi pag. 86).

Se va întreba cineva, cu drept cuvânt, dacă se poate, ca aceasta vieteată să aibă aceleași funcțiuni de viață ca și noi, ca din viața, ce se manifestă în mica bucățică de materie vie, să descifrăm învățătură pentru viața noastră? Se poate prea ușor, căci aici viața nu ascunde aspectul ei real.

Amiba nu are nici un învăliș estern și nici o formă hotărâtă, curge în toate părțile. Hrana ei se compune din alte organisme mai mici decât ea: bureți, bacili, infuzorii și resturi de plante. În jurul ei secretează un fel de venin, în care dacă ajung alte animale mai mici incremenesc; atunci începe să curgă spre pradă, o încunjoară de toate părțile și o încorporează astfel, încât nu-i mai poate scăpa. Nr. 1, 2, 3, 4, din figura de pe pag. 86 sunt infuzorii înghițiți de amibă, sau pe cale să le înghiță. Iată un animal, care nu are gură și primește hrana prin oricare parte a organismului ei. Protoplasma se îngrijește și de miștirea hranei: secreționează anumite sucuri, prin cari biata jertfă se descompune și se contopește cu protoplasma amibe. Nu arareori se întâmplă, că mănâncă chiar și organisme mai complicate.

suferi acum năcăzurile vieții tale tinere! Caută trecutul strămoșilor tăi și resignează-te, căci soarta în năcăzurile tale face dreptate generațiilor trecute. Nu uita niciodată, că viața ta nu se poate prea mult abate dela a strămoșilor tăi! Trăiești astfel, încât să știi, că voi sunteți numai o zală în lantul vieții și zala aceasta nu se poate desprinde de lant!

Amibe nu mor. Sunt immortale intocmai ca și academicienii. Ca să fie ferite de moarte în timpuri de secetă, când bălțile seacă, sau iarna când apele îngheață, protoplasma lor siculoasă prinde o poșghită la suprafață și, îmbrăcate în aceasta poșghită ca în o tunică, petrec seceta sau iarna. — Ajunse din nou între împrejurări favorabile, deschid capsula, care le ascunde, ies și încep din nou să curgă în toate părțile, căutându-și hrană.

Curge microscopica nemuritoare, se întinde în toate părțile, prinde și mănâncă tot ce-i vine în cale, își schimbă în fiecare moment fața și neînfricată curge mai departe, până când vine cineva mai tare decât ea și o papă. Și... în forma aceasta a ei, cât de mult se aseamănă cu câte un puternic de al nostru, care de-așezate „curge”, prinde, mănâncă tot, își schimbă fața și iarăși curge neînfricat, până când vine altul mai tare decât el și-l papă!

